

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Diplomová práce

Takzvaný laik v evangelických církvích

Radomír Škaloud

Katedra Systematické teologie
Vedoucí práce Prof. Jan Štefan
Studijní program Teologie
Studijní obor Evangelická teologie

Praha 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Takzvaný laik v evangelických církvích napsal samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

Na Svidné, dne 15. června 2016

Ing. et Bc. Radomír Škaloud

Anotace

Práce se zabývá pojmem laik v církevním prostředí, zvláště v evangelickém. Hledá kořeny chápání laickosti v Bibli, v historii církve a v současném evangelickém prostředí v Čechách.

Vymezuje pojem laik ve vztahu k jeho církevnímu protějšku, kterým se obvykle rozumí duchovní. Sleduje, které činnosti jsou v pravomoci laiků a které jsou z jejich pravomoci vyčleněny.

Zkoumá adekvátní eklesiologické modely, které umožní biblické uplatnění laiků podle jejich charismat. Navrhuje změnu pojmosloví a nový pohled na pozici laiků v církevní praxi.

Klíčová slova

Laik, všeobecné kněžství, ordinace, hierarchie, laos

Summary

This thesis deals with the term layman in the church background, especially in the Protestant one. It searches for roots of understanding of laicism in Bible, in the history of the church and in the present Protestant environment of Czech Republic.

It defines the term layman in relation to its church counterpart, which is usually considered clergy. It observes, what kind of activities are within the authority of laymen and what kind of activities are beyond their power.

It investigates proper ecclesiological models, that allow laymen to be used in the biblical way according to their charisma. It proposes a change of terminology and a new point of view on the role of laymen in the church practices.

Keywords

Layman, general priesthood, ordination, hierarchy, laos

Poděkování

Za pomoc děkuji prof. Janu Štefanovi za směřování mého bádání a vedení mé práce.

Děkuji mé manželce Petře i dceři Magdaléně, za jejich pomoc při jazykových opravách a v hledání srozumitelných formulací.

Ing. et Bc. Radomír Škaloud

Obsah

Vymezení tématu	7
1. Kdo je laik.....	10
1.1 Jak nahradit slovo laik?.....	13
1.2 Kdo laikem není?	14
1.3 Kritéria laickosti.....	18
1.3.1 Ne-profesionál	18
1.3.2 Ordinace, svátost kněžství	19
1.3.3 Vzdělání	20
1.3.4 Zaměstnanecký poměr, ...	21
1.3.5 Rozhodovací pravomoci a možnost věci ovlivnit	21
1.4 Výzva kapitoly 1: Zbořme zeď rozdělení	22
2. Biblické základy laictví.....	23
2.1 Starý zákon a judaismus.....	23
2.1.1 Hod beránka.....	24
2.1.2 Stavění oltářů a chrám	24
2.1.3 Král.....	25
2.1.4 Centrální jednota	26
2.1.5 Izrael po pádu Jeruzaléma	26
2.2 Nový zákon	27
2.2.1 Evangelia	28
2.2.2 Poevangelijní církve	29
2.3 Otázka kapitoly 2: Dnes je již jiná doba?	31
3. Laik včera a dnes	33
3.1 Laik v dějinách církve.....	33
3.1.1 Před konstantinskou reformou	33
3.1.2 Do tridentu.....	35
3.1.3 Reformace.....	38
3.1.4 Laická hnutí	41
3.2 Současná pozice laiků v církvích	42
3.2.1 Komunitní sdílení víry	44
3.2.2 Pro svět	45
3.2.3 Církev - rodina.....	45
3.2.4 Hierarchie	46
3.2.5 Podle obdarování	47
3.2.6 Všeobecné kněžství	48
4. Kdo je laik podle laiků?.....	50
4.1 Protějšek laika	51
Dělicí čára mezi laikem a nelaikem	51
4.1.2 Co smí laik vykonávat?	53
4.1.3 Všeobecné kněžství	54

4.1.4 Jak nahradit slovo laik?	55
4.1.5 Model církve	57
4.2 Shrnutí dotazníkové části.....	59
5. Závěrem	61
Seznam literatury	63
Přílohy	65

Vymezení tématu

„Antagonismus laik-klérus není ani biblický ani věcně nezbytný, vystihuje církevní realitu. Z „Božího lidu“ se staly hierarchické členské církve. Žijí z angažovanosti laiků, nabízí jim ale jen mizivý prostor pro účast na strategii.“¹

Co vlastně chceme říci, jestliže někoho nazveme laikem? Není profesionálem? Je v něčem nedostatečný? Je to amatér? Je to „nedovzdělanec“, kterého je třeba brát s rezervou?

Sáhneme-li po encyklopedické definici laika, najdeme například rozlišení úřadu laika na „vnitřní ve společenství (institucionální a neinstitucionální úroveň) a vnější (utváření světa – katolický důraz, misijní a následnický – zbožným životem).“² V mé práci půjde především o laika ve společenství a to na institucionální i neinstitucionální úrovni. Nepůjde o takového laika, který se stará o utváření tohoto světa formou necírkevních aktivit. Půjde mi o laika v jeho církevní angažovanosti (byť i tato pochopitelně má vliv na svět). *“Teď již pojem laos (laik) nestojí v protikladu k pohanům, nýbrž v protikladu k vedoucím kruhům církve. Laik se tím stává někým, kdo není knězem (klerikem). Je nyní definován nepříslušností ke stavu kléru. Laik a klérus se stávají korelativními pojmy.“³*

Budu se zabývat tím, kdo ještě laik je a kdo již laik není. Půjde mi především o postihnutí pomyslné dělicí čáry, která odděluje laika od nelaika. K tomuto vymezení bude také nezbytné postihnout, kdo je protějškem laika, kdo je onen kněz, klerik nebo duchovní, a co laika zbavuje jeho laictví.

Tato hranice mezi laikem a klérem v evangelickém prostředí je pro mne osobně důležitá, aktuální a zajímavá. Jsem vděčný za možnost zabývat se touto otázkou ve své diplomové práci. V rámci Evangelické církve metodistické jsem „ordinovaným starším“. Přijal jsem tím pověření a zmocnění k duchovenské práci. Po čase jsem ovšem požádal o možnost vykonávat svoji duchovenskou činnost (kázat a vyučovat, jak rozumím svému povolání) bez zaměstnaneckého poměru k církvi a najít si civilní zaměstnání. Byla mi navržena tzv. počestná lokalizace, tak se také stalo a byl jsem tím vyřazen z řad cestujících kazatelů, které

¹ Karl Fitzik in Religion in Geschichte und Gegenwart, Moth, Siebeck, 2002, Band 5, heslo Laien, str. 23.

² Hans-Martin Barth in Theologische Realenzyklopadie, (German Edition), Walter de Gruyter, Berlin, 1991, Band 20, heslo Laie, str. 389.

³ Nauner, Peter, Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Vyšehrad 1997, str. 37.

každoročně biskup umisťuje v rámci pověřovací listiny. Zůstávám tedy ordinovaným starším a duchovenskou činnost vykonávám pod dohledem odpovědného duchovního za farnost, kam jsem se přihlásil. Nejsem však duchovním v plném slova smyslu, protože nemohu být volen do žádných grémií za duchovenské členy církve, nemohu ani hlasovat v celocírkevních záležitostech. Jako na duchovního se na mne nevztahuje ani pasivní ani aktivní volební právo. Mezi laiky jsem ovšem také nepřijatelný, protože jsem „poznamenán“ ordinací. Nejsem tedy ani laikem a ani duchovenským pracovníkem, jsem prostě jakousi „chytrou horákyň“, jakýmsi kočkopsem, který ošem, jako každý kočkopes, není přijímán ani mezi kočky, ani mezi psy.

Ve své knize *Laici a klérus* Peter Nauner píše o laicích, kteří *„uvnitř zaběhaných struktur často nenalézali přiměřené pole působnosti, umožňující více než pomáhat či posílčkovat kléru, angažovat se při charitativních sbírkách, rozdávat farní oběžník nebo zpívat v chrámovém sboru“*. A pokračuje *„Tato kniha se chce zabývat křesťanem, který má starost o svoji víru a o církev a který často nalézá málo příležitostí smysluplně naplňovat své poslání, poněvadž se nechce spokojit s pomocnými pracemi pro klérus.“*⁴

Podobně také mně nepůjde o laika, který se své křesťanství snaží uplatnit ve svých všedních starostech a radostech, v běžném životě, v rodině, v práci, v občanské angažovanosti. Jistě je takových křesťanů velmi potřeba. A jakých jiných by vlastně mělo být potřeba?! Vždyť právě tato každodenní vydanost Kristu je naše pravá bohoslužba a měla by být vlastní celému Božímu lidu!

Nepůjde mi ani o aktivního člena církve, který slouží ve světě v nějaké sociální oblasti. Jistě by byla církev Kristova bez této služby neúplnou a zvěst evangelia, která by se v sociální oblasti neprojevila, byla by deformována a znehodnocena, jak nás učí apoštol Jakub. Ani tito laici však nebudou středem pozornosti mé práce.

Nepůjde mi ani o ty křesťany, neberte to, prosím, pejorativně, kteří tvoří „inventář“ sboru. Babičky, které se poctivě starají o květinovou výzdobu, správce farní budovy, kteří v tichosti vytváří zázemí pro to, aby se církev mohla scházet. Jejich práce, je-li činěna s láskou k bližnímu a nikoli všem okolo k nesnesení, jistě zaslouží pochvalu a dík. Přece však nebudou tématem, kterému se chci v této práci věnovat. I tento typ laické práce bude zmíněn jen okrajově.

---

⁴ Nauner, Peter, *Laici a klérus? Společenství Božího lidu*, Vyšehrad 1997, str. 15-16.

Půjde mi především o tzv. „laické kazatele“. Ano, půjde mi o apoštoly Pavly dnešní doby. O ty, kteří si vydělávají na své potřeby „šitím stanů“. O ty, kteří se v církevní struktuře nepohybují s lehkou samozřejmostí, ale naráží co chvíli na různá omezení. O ty, kteří svou službou boží hranici církevního ghetta a otevírají pohanům cestu k Hospodinu. O ty, které Hospodin povolal a nedopřál jim závěť „vocacia externa“ skrze (a pro) církevní hierarchii, ale silné „vocacio interna“ potvrdil pouze skrze (a pro) ty, kterým slouží.

1. Kdo je laik

Ještě než se dostaneme k definici laika z pohledu církve, zastavme se u pohledu na církev zvenčí. Co nebo kdo je „církev“ viděno očima člověka, který je nezávislým pozorovatelem? Na základě čeho lidé církev posuzují? Je zřejmé, že si lidé o církvi nedělají představu na základě laických členů, ale na základě církevních představitelů. „*Ponechme na chvíli stranou různost cest, po kterých se v neřímských církvích došlo k definování pozice laiků a nebo cesty na kterých definovali laici sami sebe, je skutečností i ve světě neřímských církví, obecně vzato, že církev jsou ve veřejném mínění její pracovníci nebo klérus (Ministry or Clergy).*“⁵ Církev je nahlížena skrze její zaměstnance a představitele. Pokud se laik odchyluje od obrazu církve, jak jej má pozorovatel zvenčí zakotven ve své představě, zpravidla usoudí, že nejde o typického člena církve, ale o nějakého rebela či výjimku potvrzující pravidlo. Role laika je ve vztahu k veřejnosti odsunuta do druhé řady, což je zcela přirozené.⁶

Viděno zvenčí je laikem ten, kdo se sice k církvi hlásí, ale není jejím představitelem. Má jen pramalý vliv na mediální obraz církve. Jistě je důležité tuto mediální pozici laiků vzít vážně a pokoušet se o změnu, nechce-li být církev nahlížena jako klub turistů nebo svaz rybářů. Cílem mé práce ovšem není mediální obraz církve, pokročím proto k pohledu na laika v rámci vnitrocírkevního uvažování.

Vymezení pojmu laik není zdaleka tak jednoduché a samozřejmé, jak by se při jeho užívání zdálo. Tento termín budí rozpaky u mnoha teologů a jeho užívání v běžném jazyce je často bez přesně stanoveného obsahu. Každý si pod pojmem laik představí něco jiného. Někteří teologové rovnou navrhnou opustit tento termín a přestat jej užívat docela.

Synoda evangelické církve v Görlitz si položila otázku, „*zda pojem laik není nevhodný jako příliš (rozumí se historicky) zatížený nebo příliš obecný.*“⁷ . Peter Nauner je přesvědčen o zásadní jednotě Božího lidu (společný přístup k rozhodování a společná spiritualita) a tedy o

---

⁵ Kraemer, Hendrik, A theology of the laity / by Hendrik Kraemer, Philadelphia: The Westminster Press, 1958, str. 17.

⁶ Laici v tom ovšem nejsou nijak osamoceni, protože podobně je na tom i sám Pán Ježíš Kristus, který je také veřejností vnímán nezávisle na církvi a církev nezávisle na Kristu, což je mnohem více na pováženou!

⁷ Der Laie in Gemeinde und Kirche: Materialien der Budenssynode vom 13. Bis 17. Mai 1977 in Görlitz / Im Auftrag der Synode des Bundes der Evangelischen Kirchen in der DDR herausgegeben von Christa Grengel und Dietrich Mendt, Berlin, Evangelische Verlagsanstalt, 1979, str. 208.

zbytečnosti, ba přímo zcestnosti dalšího používání pojmu laik. Pokud bychom přecejem nechtěli tento pojem opustit, je nezbytné, nově tento pojem definovat a vymezit. Na původní obsah pojmu laos při jeho užití již nikdo nemyslí, v historii církve se obsah tohoto termínu značně měnil a dnes se zdá, že pokud nebudeme schopni společně nově vymezit obsah tohoto slova, bude termín laik jen prázdným pojmem, který bude využíván či dokonce zneužíván, jak se komu hodí. Jestliže platí o mnoha pojmech, že „*velmi brutálně padlo privilegium, které, jak se zdá, charakterizovalo minulé období: možnost přemýšlet a přitom se opřít o všeobecně platné pojmy, které umožňovaly zmírnit očekávaný charakter změn a otřesů*“⁸, pak o pojmu laik to platí dvojnásobně.

Odbornost

Nejen v sekulární společnosti se „*slovo laik stalo synonymem neznalosti, nevědomosti, neumětelnosti*“.⁹ Ať chceme nebo nechceme, pojem laik vyvolává podvědomě dojem jistého amatérismu a neprofesionality. Nechceme ale ve skutečnosti říci něco zcela jiného? Vždyť mnohý laik je profesionál a v oboru svého zájmu skutečný odborník. A oborem jeho zájmu může být teologie, historie, církevní právo atd. Dokonce má mnohdy horlivý laik větší vhléd do oboru svého zájmu, než placený „odborník“, který svoji práci dělá proto, že si nějak na své živobytí vydělávat potřebuje.

Sekulárnost

Laik v sobě nese jistou příchut' sekulárnosti. B. Forte se dokonce domnívá, že: „*Laicita je rovnocenný výraz se „sekulárností“, to je uznáním vlastní hodnoty světa, souhrnu pozemských skutečností, vztahů a rozhodnutí, které vystupují z běžného života každého člověka.*“¹⁰ Jestliže hovoříme o laické církvi, pak bude s velkou pravděpodobností alespoň od části posluchačů tato církev chápána jako církev sekularizovaná, neinstituční a rozptýlená ve světě. Laik a sekulárnost, jistá světskost, patří k sobě.

Deficitní pojem

V neposlední řadě je třeba přiznat, že pojem laik je dnes chápán jako pojem deficitní. Často je laik definován jako ten, kdo není. Není kněz, není duchovní, není ordinovaný, není plnohodnotný kazatel či farář...

---

⁸ Ambros, Pavel, *Křesťan a život ve světě*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 1998, str. 25.

⁹ https://www.evangelnet.cz/diskuze/vlakno/forum/cce/krize_cce//4347.

¹⁰ Ambros, Pavel, *Křesťan a život ve světě*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 1998, str. 126.

laik je prostě ten, kdo není a nemá to, co druhý má. Může něco z odpovědnosti a agendy plnohodnotného klerika převzít, ale je to „pouhý laik“, pouhá náhrada. Něco mu chybí. Vykazuje se deficitem. V čem je onen laik vlastně deficitní? Ve víře? Ve vztahu k Bohu? V křesťanství? Katolická církev rozumí pojmu laik tak, že to jsou „*všichni věřící, kteří nejsou členy stavu duchovního nebo řeholního uznaného v církvi*“.¹¹ Definuje-li laika, pak vlastně říká pouze, kým není. My se však nacházíme na evangelické půdě a je tedy třeba připomenout, že jakékoli oddělování některých do „vyššího levelu“ ve zbožnosti nebo křesťanskosti, bylo a je cestou opuštěnou a překonanou.

Jsou také snahy definovat laika pozitivně. Například, že laikem je ten, kdo svou službu rozvíjí v „*ekonomii, správcovství majetku, finančnictví, zákonodárství, politice a diplomacii, veřejné správě, architektuře, umění a hudbě, vzdělávání a výchově, poradenství a terapii, sociální péči a řemeslech*“.¹² Ale i přes velkou snahu o pozitivní definici, často se nakonec jedná o negativní vymezení k těm druhým, například tím, že se řekne, že laici jsou ti, kteří „*nikoli z vědění knih a z držení autority, ale skrze vážné otázky přichází blíž k pravdě*“.¹³ Laickost je viděna pozitivně („*přicházení k pravdě skrze vážné otázky*“), ale zároveň je zde ono negativní předznamenání a to ve dvou rovinách – vzdělání a církevní hierarchie („*nikoli z vědění knih a z držení autority*“). Více v kapitole 2.2.

Specializace a profesionalita

Moderní doba nás přiměla k profesionalizaci téměř všeho a přinesla roztržitost a specializovanost i do církve. Z původních křesťanských středisek sociální pomoci, která vznikala „na koleně“ jako projev laického křesťanství, vyrostla vysoce specializovaná prevenční centra s akreditacemi. Podobně i laici v církvi se profesionalizují a dostává se jim speciálního vzdělání i tréninku – a pochopitelně se také stávají zaměstnanci církve. Nežřídko se tak setkáváme s profesionálními laiky, s placenými laickými kazateli a s laickými zaměstnanci církve, kteří jsou pověřováni speciálními úkoly.

Tato moderní profesionalizace církve však začíná narážet na postmoderní trendy, které před touto profesionalizací utíkají a hledají nové způsoby vyjádření osobní křesťanské angažovanosti. Dovolím si předjímat, že tento postmoderní vítr přinese s sebou různé bouře a

---

¹¹ Lumen gentium – dogmatiká konstituce II. Vatikánského koncilu o církvi.

¹² Jürgen Werbrück in Lexikon für Theologie und Kirche, Norbert Mette, Herder 1997, svazek 6, heslo Laie, str. 593.

¹³ Adolf Martin Ritter in Theologische Realenzyklopadie, (German Edition), Walter de Gruyter, Berlin, Band 20, heslo Laie, Berlin 1991, str. 380.

třenice a než odvěje ono staré a přinese změnu klimatu, bude to ještě napínavé, neboť z profesionálních středisek a zaměstnaných dobrovolníků se stává dobře fungující a výnosný tržní segment, který se nebude chtít vzdát své dlouho budované prestiže a finančního zázemí.

Pokud jde o literaturu věnovanou tématu laik, je třeba přiznat, že výrazně více najdeme literatury katolické. Rozhodně to není proto, že by se tento problém netýkal evangelíků. Ti se tak ovšem často tváří. Můžeme říci, že si to tak trochu mohou dovolit, protože v teoretické rovině v rámci eklesiologie mají tyto otázky vyřešeny již z dob reformačních. Žel je to ovšem řešení spíše na papíře. Evangelická praxe se od té katolické liší často jen velmi málo.

1.1 Jak nahradit slovo laik?

Jakkoli je pravdou, že pojem laik je nevhodný z mnoha důvodů a bylo by dobré od užívání tohoto termínu upustit, je také skutečností, že je velmi obtížné najít jiný vhodný termín. Tomáš Molnár ve snaze najít nové pojmenování pro laika, navrhl užít hebrejského slova avádím, tedy služebníci. *„Jaké slovo požívat co název pro tyto „laiky-nefaráře“: Nic nenavrhuji obecně, jen je budu dále nazývat v tomto příspěvku „sloužícími“, nikoli ve smyslu „sloužící faráři či faráře“, aby si to náhodou někdo nepoplet, ale „sloužící Bohu a lidem“. Napadaly mne jiná jména, třeba „rozhodnutí“, jen mi to evokovalo „rozhněvaní“, takže jsem to opustil. A aby to bylo oddělení od sluhovství, nazvěme je s pomocí hebrejštiny AVÁDÍM“ a shrnuje celý článek „... takhle vnímám své bratry „laiky“, kněze nefaráře, AVÁDÍM.“¹⁴*

V německé literatuře se používá „ehrendienst“ – tedy doslova přeloženo čestná služba, přeloženo podle běžného užívání bychom řekli dobrovolník. Zůstaňme nejprve u německého pojmu. Ten se na první pohled zdá řešením, ale ve skutečnosti je to stejně problematické, jako pojem nekňez. Máme před sebou opět vymezení vůči druhé části církve. Pojem čestné práce je nepříjemně deficitní (a nutno poznamenat, že neprávem) na straně nelaiků, protože vyvolává dojem něčeho nečestného. Proč by ovšem měla být práce v církvi něčím nečestným?!

Český pojem dobrovolník je již o něco lepší. Nevyvolává v nás dojem nedobrovolnosti na straně druhé, neevokuje amatérismus. Je však již celkem jasné, že se bude jednat o spolupracovníka neplaceného, což je

---

¹⁴ https://www.evangelnet.cz/diskuze/vlakno/forum/cce/krize_cce//4347.

třeba zvážit, zda to je ten klíč, podle kterého chceme odlišit laiky od nelaiků.¹⁵

K dalším návrhům se ještě vrátím v části vyhodnocení dotazníků (5.4. Jak nahradit slovo laik?), zde zmiňuji pouze pojmy, které jsou navrženy v literatuře, ze které práce vychází.

1.2 Kdo laikem není?

Kněz jako instituce

Chceme-li správně porozumět tomu, kdo je laik, nezbyvá než se také zamyslet nad tím, kdo laik není. „*Současná diskuse o postavení laiků v církvi není způsobena postojem laiků. Odráží spíše současnou bezradnost, která se týká identity kněze.*“¹⁶

Identitu kněze se pokusil definovat například Richard Rohr: „*Kněží se vždy jeví tak či onak „agenty transformace“, lidmi, kteří „působí proměnu“. Vždy znovu a znovu říkají: „Věci nejsou tak, jak se zdají.“ Stále vykonávají „trans-substanciaci“, ve které odkazují na „vyšší hodnotu“ věcí. Nepřekvapí, že kněz se nachází ve většině náboženství pod hlavičkou šamanů, medicimánů nebo mágů – to odpovídá archetypům mnohem více než ono vrchnostenské křesťanské poblouznění, kdy je kněz nahlížen blíže králi a mocipánům, nikoli jako „proměňující“ ale jako „ustavující“.*“¹⁷

Ačkoli se zde Rohr snaží ukázat dva různé pohledy na kněze, buď jako na transformujícího šamana nebo jako na podílníka mocenské struktury, můžeme říci, že nakonec i šaman malého kmene získává vždy významnou roli ve formování společenství a i od královského kněze se očekává určité přinášení pohledu odjinud. Kněz je jistou společenskou institucí, která přináší transformaci a proměnu. Nahlížíme-li takto na kněze, pak snadno dovodíme, kdo knězem není. Není jím ten, kdo nepřináší transformaci a pohled odjinud, ani ten, kdo sice pohled odjinud přináší, ale nemá v moci „společenskou instituci“, která by mu k tomu dávala mandát. Dovolím si tvrdit, že právě nesplnění druhé podmínky je onou zásadní hranicí mezi laikem a nelaikem. Laik nemá instituční mandát.

---

¹⁵ Nutno ovšem poznamenat, že tento pohled na dobrovolníka je již také spíše věcí minulosti. Už jsem se ve své praxi setkal i s lidmi, kteří se věnovali dobrovolnické práci na plný úvazek a i tento segment lidské činnosti se profesionalizuje.

¹⁶ Kaplánek, Michal, Teologie laikátu, přednášky na KTF UK 2002/2003, str. 11.

¹⁷ Koller, Dietrich, Heilige Anarchie, München : Claudius, 1999, str. 209.

Výlučnost služby duchovního?

Stanovení institučního mandátu kněze je pohled celospolečenský. S takovým pohledem se ovšem těžko smíříme v církvi samé. Je třeba nahlédnout výlučnost nelaika uvnitř církve a to církve evangelické. Proto opustím výše používaný termín kněz a použiji raději jiný, z řady, která se v evangelickém prostředí nabízí a používá: kazatel, duchovní, farář, pastor – možná bychom našli ještě další možnosti. Podstatné je, co má tento duchovní, využiji jeden z výrazů, dělat. Co patří výhradně do jeho kompetence a v čem je nezastupitelný a nenahraditelný. Hledá se vlastně dělicí čára (je-li jaká), která by dokázala oddělit to, co mohou všichni (tedy i laici) a co mohou pouze duchovní (je-li to vůbec vhodné a potřebné takto vymezovat). Co je nezbytné vymanit z pravomocí laika? A jakým způsobem?

V evangelických církvích se mandát Krista předávaný na služebníky neodvívá od apoštolské sukcese, ale od společenství. Duchovní, stejně jako jakýkoli jiný církevní funkcionář, je pověřen svým úkolem církví (Kristem skrze církve). Není tedy možné nahlížet na duchovního jako na osobu nad sborem či dokonce na sboru nezávislou. Výlučnost duchovního je v evangelickém pojetí plně závislá na církvi a na mandátu, který mu je církví svěřen. Církev může pověřit, koho chce. Sama si stanovuje pravidla a požadavky.

Užil-li jsem termín církev, pak je nezbytné ještě zmínit, že se tím nerozumí místní společenství (s výjimkou nezávislých církevních sborů), ale jde většinou o společenství sborů, tedy o nadsborovou úroveň. Praxe je taková, že jde často o národní (např. Československý církev husitská) nebo i nadnárodní (např. Evangelická církev metodistická) společenství, které určuje pravidla a podmínky pro ordinaci (delegování duchovenského mandátu na daného služebníka).

Všeobecné kněžství

S tím, kdo pověřuje duchovního jeho službou, souvisí pochopitelně otázka všeobecného kněžství. K ní se ještě vrátím v dotazníkové části (5.3. Všeobecné kněžství). Principiálně můžeme říci, že jsou dva základní pohledy na to, co pod pojmem všeobecné kněžství je míněno. První všeobecné kněžství nahlíží jako prostou rovnost všech křesťanů i ve věcech duchovních, včetně svátostí (nejen v přijímání, ale i ve vysluhování).

Druhý nahlíží všeobecné kněžství jako rovnost s tím, že pověření k vysluhování svátostí je delegováno na konkrétní osoby, které pak mohou vysluhovat svátosti na rozdíl od ostatních, kteří nemohou. (Snad bychom mohli použít heslo, že všichni jsou si rovni, někteří pak rovnější.)

Tento druhý přístup je pak ještě užitečné rozdělit na to, odkud se ono pověření a oddělení některých bere. Katolický přístup¹⁸ k věci odvozuje pověření především od sukcese, tedy z osoby na osobu a tato pověřená osoba (kněz) je pak takřka nezávislým na společenství věřících. Evangelický přístup pověření odvozuje od společenství, od církve jako celku. Církev byla Kristem pověřena a obdarována jako celek a církev pak pověřuje, deleguje, propůjčuje toto své pověření jednotlivcům. Ti ale zůstávají ve svém vykonávání svěřených úkolů závislí na církvi.¹⁹

Evangelická teologie je založena na tom, že pověření k duchovenským věcem není v zásadě jiné podstaty než pověření k jiným úkolům potřebným v církvi. Praxe však svědčí o něčem jiném.

Světová konference v Evanstonu definuje pojem „*služba laiků*“ jako „*krásný úkol celé církve, podílet se na službě, kterou Kristus činil ve světě.*“²⁰ Tento podíl neznámá ovšem částečnost laické služby v rámci církve, jako by zde byly ještě jiné služby, které laici konat nemohou – vždyť jaká jiná služba Krista byla předána církvi jako úkol, ne-li služba, kterou Kristus činil ve světě? Podíl znamená to, že Kristus i nadále jedná ve světě a my (církve, laici) se na této službě podílíme. Pokud se začne církev věnovat jiným úkolům, než které ji svěřil Kristus, ztrácí svoji identitu i oprávněnost. Jestliže se církev začne starat sama o sebe a své posvátno a přestane zde být pro druhé, k ničemu již není, podobně jako sůl, která pozbude své slanosti. Jak říkával metodistický kazatel Artur Jirsák: „*Církev je tehdy církví, je-li tu pro druhé.*“ Církev by se měla vždy znovu bránit přirozené tendenci učinit si z laiků „dodavatele materiálu pro církevní práci“. Nejde o to, aby laici svým misijním úkolem a službou ve světě zajišťovali přísun oveček církevním profesionálům, kteří jediní mají patent na poskytování duchovenských služeb. Naopak jde o to, aby církev byla otevřena světu a jeho problémům, jak se tomu učí od Krista a na jehož úkolu má možnost se podílet.

---

¹⁸ Mluvím o služebném neboli hierarchickém kněžství, jak jej rozlišuje Lumen Gentium (dogmatická konstituce II. Vatikánského koncilu o církvi) v článku 10 o všeobecném kněžství.

¹⁹ Podobně se dá uvažovat také o charismatech, které jsou dány církvi. Žádný jedinec nemá všechna charismata. Teprve v církvi jako celku je plnost Božích darů.

²⁰ Der Laie in Gemeinde und Kirche: Materialien der Budenssynode vom 13. Bis 17. Mai 1977 in Görlitz / Im Auftrag der Synode des Bundes der Evangelischen Kirchen in der DDR herausgegeben von Christa Grengel und Dietrich Mendt, Berlin, Evangelische Verlagsanstalt, 1979, str. 218.

Indelebilis?²¹

Je pozoruhodné, jak striktně je povolání k duchovenské práci chápáno jako celoživotní zaměstnání. Opuštění pozice duchovního je v církvi vnímáno téměř jako odpadnutí od víry. Proč? Kde se takové přesvědčení bere?

Máme zde starozákonní příklad kněžského kmene Lévi, kde bychom našli mnoho důvodů pro celoživotní kněžskou službu, pro její hierarchizaci i pro spojení této služby s nějakou formou „zaměstnaneckého poměru“. Návaznost na kněžskou službu lévijskou je ovšem třeba sledovat s obezřetností a s vědomím, že lépe by bylo hledět na postavu Melchisedecha, tohoto krále pokoje, který se do kněžské hierarchie kmene Lévi zařadit nedá.

Mluvíme-li ale o evangelickém duchovním, pak je třeba hledět na kněžskou službu z úhlu pohledu všeobecného kněžství a z pohledu novozákonního. Lépe než na lévijskou službu je tedy hledět na Ježíše a na novozákonní služebníky. U Ježíše samozřejmě sledujeme celoživotní úkol, nikoli však v nějakém oficiálním a strukturálním podílu. Poměrně dobře jsme spraveni také o službě apoštola Pavla, který své místo v rámci církevní struktury nacházel jen velmi obtížně. Na apoštolu Pavlovi je patrné, v jakém smyslu je povolání trvale platné. Není ve vnější podobě, ale ve vnitřním nasměrování. Ať již Pavel kázal v synagoze, šil stany nebo byl uvězněn – vždy se jeho povolání projevilo a zvěstoval evangelium. Indelebilis u apoštola Pavla není vázán na vnější formu, ale na vnitřní pověření.

Apoštol Pavel píše do Říma: „*Vždyť Boží dary a jeho povolání jsou neodvolatelná*“ (Ř 11,29). Věrnost je základní Boží vlastností a na lidské straně je adekvátní odpovědí také věrnost, což v sobě nese i vytrvalost. Boží služebník musí být věrný a vytrvalý.

Podobně vnímáme jeden křest, jako neopakovatelný a tedy celoživotní akt²². Je však povolání k duchovenské službě stejné povahy²³? A hlavně – je takové povolání nezbytně spojeno s jistou formou a místem v hierarchické struktuře? Jak bude ještě ukázáno, v novozákonním pojetí služeb a darů tomu tak není. (3.2. Nový zákon, zvláště 3.2.2. Poevangelijní církev)

---

²¹ Latinsky nezrušitelný, ale také nesmazatelný nebo nezničitelný.

²² Podle listu Efeským 4,5 „jeden je Pán, jedna víra, jeden křest“. Není ovšem zcela jednoznačné, že jde o neopakovatelnost křtu, protože stejně dobře je možné rozumět textu jako křtu společnému, různému, tedy jednomu.

²³ Podle evangelické teologie není ordinace řazena mezi svátosti, ty zůstávají pouze 2 – večeře Páně a křest.

Dovolím si tedy uzavřít tuto část tvrzením, že povolání k duchovenským úkolům je celoživotním nasměrováním (v tomto smyslu platí indelebilis), není však nutně vázáno na přesné místo v církevní hierarchii nebo na zaměstnanecký poměr (v tomto smyslu indelebilis neplatí). Obdarování a povolání k duchovenským úkolům je na tom obdobně, jako kterákoli jiná služba a dar, který Bůh lidem dává.

1.3 Kritéria laickosti

Na tom, které kritérium je základní a podstatné pro rozlišení mezi laikem a nelaikem, se teologové neshodují a často sami udávají různá kritéria jako znaky laickosti.

Schillebeeckx vidí laika jako toho, kdo hledá a uplatňuje Boží království ve světě. „Z vlastního povolání laiků vyplývá úkol hledat Božího království tím, že se zabývají časnými věcmi, a upravují je podle Boha.“²⁴ „Na sociologické funkční rovině navrhl kardinál Ratzinger: *“Kdo jako své povolání vykonává trvale nějakou funkci v církvi, není v tomto smyslu laikem. Toto prohlášení se opírá o jeden návrh Karla Rahnera, který se až doposud setkával s malým pochopením aa úrovni církevního úřadu.”*²⁵ Z uvedeného plyne, že rozhodující je vztah k světu a “držení pozice” v církvi. (viz výše 2.2. Kněz jako instituce)

Peter Nauner upozorňuje na další posun pojmu laik, který nemůžeme opomenout, jestliže chceme zamezit nepochopení. Dnes je za laika stále více a více považován zaměstnanec církve v neduchovenské oblasti církevní práce. Ba co víc, dokonce i to se posouvá a tito neduchovenští zaměstnanci se mnohdy začínají věnovat duchovenské práci a doplňují si své vzdělání. Vzniká tak nová skupina lidí – profesionálních církevních laiků. *“Soustředění laické tematiky na ženy a muže pracující na hlavní úvazek a z povolání ve službách církve šlo tak daleko, že se dnes více či méně žertem rozlišuje mezi „klérem“, „laiky“ a „lidmi“.*²⁶

S vědomím, že žádné kritérium plně nepostihne laickost a nelaickost, předkládám jich nyní pět: profesionalita, vzdělání, ordinace, zaměstnanecký poměr a rozhodovací pravomoc. Základ jsem pro ně našel především u Congara v knize *der Laie*.

1.3.1 Ne-profesionál

Především v necírkevní literatuře, ale nejen tam, se setkáváme s vymezením pojmu laik ve smyslu neprofesionál. Již jsem se toho dotkl

²⁴ Nauner, Peter, *Laici a klérus? Společenství Božího lidu*, Vyšehrad 1997, str. 14.

²⁵ Nauner, Peter, *Laici a klérus? Společenství Božího lidu*, Vyšehrad 1997, str. 121.

²⁶ Nauner, Peter, *Laici a klérus? Společenství Božího lidu*, Vyšehrad 1997, str. 150.

na začátku této kapitoly. Neprofesionál jako deficitní vymezení vůči druhému, vůči profesionálovi. Řekneme-li, že jsme ve věci trestního práva naprostými laiky, nemyslíme tím, že jsme nějak méněcennými členy společnosti, nijak nehodnotíme (natož pak, abychom snižovali) svoji lidskost. Pouze hodnotíme naše vzdělání v daném odboru a to ještě do té míry, že dáváme najevo, že o svých limitech víme na rozdíl od těch, kteří si svých limit ani vědomi nejsou, což je jistě mnohem horší.

Tím ovšem narážíme na další otázku. Mluvíme-li o profesionálu a neprofesionálu ve vztahu k církvi, jakou oblast profesionality máme na mysli? Mluvíme o laicích ve věcech víry? A dá se vůbec ve věcech víry mluvit o laicích? Snad do té míry, do jaké může být někdo ve věcech víry profesionálem. Jak si představíme „profesionálního křesťana“? „*Má smysl používat slovo, které je užíváno v obecné řeči pouze pro negativní označení (Laik jako NE-ODBORNÍK)? Kdo mluví o „laicích“, vzbuzuje nedorozumění, že jsou v církvi dvě „třídy“ věřících: Laici a duchovní (klérus). Může být dnes řeč o laicích, aniž by docházelo k nedorozumění?*“²⁷ Je tedy vůbec pojem laik ve smyslu neprofesionála v církvi přijatelný? Máme při jeho užívání skutečně na mysli někoho, kdo něčím není? Kdo není plnohodnotný? Kdo je v jakési množině nedostatečných?

V historii církve se s pojetím laika jako neodborníka můžeme setkat. „*Pojem laik je spojen s pojmem „idiótés“ – soukromí lidé, občané bez vnějšího úřadu, bez odborných znalostí a bez literárního vzdělání (ve středověku byla latina výsadou vzdělaných, kléru – proto používá pojem ve smyslu neklerik)*“.²⁸ Na toto necírkevní chápání laika bylo ve středověku navazováno, ale pro dnešní dobu a pro evangelickou teologii je takový pohled na laika nepřijatelný jako neadekvátní a zavádějící.

1.3.2 Ordinace, svátost kněžství

Důraz na ordinaci či kněžské svěcení nacházíme v předreformační době a následně především v katolické teologii²⁹, ovšem nikoli pouze tam, nýbrž také v církvích s biskupských zřízeních (např. anglikánské).

---

²⁷ Der Laie in Gemeinde und Kirche: Materialien der Budenssynode vom 13. Bis 17. Mai 1977 in Görlitz / Im Auftrag der Synode des Bundes der Evangelischen Kirchen in der DDR herausgegeben von Christa Gregel und Dietrich Mendt, Berlin, Evangelische Verlagsanstalt, 1979, str. 207.

²⁸ Adolf Martin Ritter in Theologische Realenzyklopadie, (German Edition), Walter de Gruyter, Berlin, Band 20, heslo Laie, Berlin 1991, str. 379.

²⁹ Katolický teolog Karel Rahner za laika považuje toho, kdo nemá žádné pověření od církve – jde tedy o širší pověření než pouze ve smyslu kněžského svěcení.

Ordinace je chápána jako zasvěcující akt nebo jako svátost, která v sobě nese Boží pečeť. Nejde v ní pouze o lidskou volbu nebo lidské pověření, ale o akt shůry. Nejde o „všeobecné kněžství“, ale o kněžství ke speciálním službám v církvi. Jde o pověření a zmocnění ke službám, které jsou určeny pouze ordinovaným.

Nechci zde zabíhat ani do ariánského sporu ani nechci kritizovat katolické učení – raději se chci zamyslet nad tím, zda je ordinace v evangelickém prostředí stejné povahy a má tedy stejný dopad. Richard Rohr píše: *„Zdá se jako možné, že někdo je vysvěceným knězem, ale de facto není „agentem transformace“... a stejně tak je možné být agent transformace... a velikonočního mystéria bez formálního vysvěcení a ordinace.“*³⁰ Jak již bylo zmíněno výše, je mandát duchovního odvozován v evangelickém prostředí od pověření církvi. Na tom se nic nemění ani pokud nazveme toto pověření ordinací. Stále jde o pověření vykonávat pravomoc církve, kterou církvi svěřil Kristus a která trvale zůstává svěřena církvi jako celku. Nositelem celého pověření zůstává celá církev. Nespornou výhodou je relativní jednoznačnost tohoto kritéria.

1.3.3 Vzdělání

Jestliže jsem o ordinaci mluvil v souvislosti s předreformační dobou, novým impulsem pro pohled na laika dala reformace tím, že do popředí postavila vzdělání. Místo ústřední postavy kněze, služebníka svátostí, nacházíme ve středu pozornosti faráře – kazatele, který vykládá Písmo. Tato redefinice byla klíčovým bodem celé eklesiologie.

Jak vzdělání chápat? Jak jej poměřovat a o jakou oblast vzdělání nám půjde? Máme na mysli vzdělání formální? Pokud bychom na všechny tyto otázky našli odpovědi a shodli se na nich, pak nám to ovšem jen pramálo pomůže v nalezení dělicí čáry. Budeme schopni spíš hovořit o míře laickosti, protože míra vzdělání je věcí plynulou (nikoli skokovou) a není možné uvažovat v absolutním extrému, že někdo vzdělání má a někdo ne. Jedině, že bychom vzdělání omezili na získání titulu (dosažení formální mety), což nám ale otevírá další problém, že není každé vysokoškolské studium shodně koncipováno, na stejné úrovni a každý absolvent se se studijní látkou popral s jiným úspěchem. Nevýhodou je tedy nejednoznačnost. Navíc je třeba poznamenat, že křesťanství ani víra nejsou jen věcí rozumu natož pak pouze věcí vzdělání.

---

³⁰ Koller, Dietrich, Heilige Anarchie, München : Claudius, 1999, str. 212.

1.3.4 Zaměstnanecký poměr,

Toto kritérium si zaslouží zvláštní pozornost již proto, že Světová rada církví jej považuje za klíčové a ve svých jednáních na něj poukázala jak v Evanstonu, tak v New Delhi³¹. Zaměstnanecký poměr nabízí jiný úhel pohledu než ordinace či vzdělání. Nalezneme vzdělané teology bez zaměstnaneckého poměru v církvi, stejně jako mnoho zaměstnanců církve bez ordinace atd. „*Laický katecheta z povolání, nastálo zaměstnaná farní hospodyně, trvale působící kostelník atd. nejsou sice vysvěceni, přesto však již nejsou vlastně laiky.*“³²

Zaměstnanecký poměr se více a více ukazuje jako základní kritérium pro to, koho je ještě možné považovat za laika a koho již nikoli. Zvláště v případě rozhodování o financích, o investicích do zázemí, o chodu církve a vlastně o všem, co je zaměřeno dovnitř církve, jsou zaměstnanci v jiné roli, než jakou bychom od laiků očekávali. Narazíme zde na jistou formu „střetu zájmu“. Jestliže jsou do finančního výboru církve nominováni za laiky zaměstnanci církevního ústředí, bude jejich úhel pohledu a tím pádem také rozhodování, silně ovlivněno vnitřní potřebou církve. Jinak tomu bude v případě, že za laiky budou zvoleni zaměstnanci neziskových organizací podporovaných církví a ještě jinak, pokud budou laici z řad pracovníků ziskové sféry, kteří nejsou s církví spojeni jinak, než jako běžní návštěvníci bohoslužeb.

Výhodou kritéria je relativní jednoznačnost (byť existují různé formy pracovních smluv). Toto rozdělení je užitečné především z pohledu rozhodování o financích, pracovní náplni a dalších technických věcech, protože úhel pohledu zaměstnanců je vždy jiný, než úhel pohledu těch, kteří věci nahlíží bez tohoto sociálně-ekonomického propojení.

1.3.5 Rozhodovací pravomoci a možnost věci ovlivnit

Congar navrhuje ještě jeden důležitý ukazatel, který ideově souvisí s předchozím: rozhodovací pravomoc. Míra laickosti je podle tohoto kritéria poměřována podle možnosti ovlivnit dění v církvi. Jinak řečeno, čím více mám možnost věci ovlivnit a čím více jsem součástí rozhodovacího procesu, tím méně jsem laikem.

Opět je to kritérium (podobně jako vzdělání), u kterého jen těžko stanovíme ostrou hranici, ale budeme muset uvažovat o míře laickosti daného jedince. To je jeho značnou nevýhodou. Pro stanovení hranice mezi laikem a nelaikem je toto kritérium nejproblematictější a možná i

---

³¹ Setkání Světové rady církví (SRC, anglicky World Council of Churches) je mezinárodní mezicírkevní organizace, jejímiž členy je většina hlavních křesťanských církví (katolická církev se účastní v roli pozorovatele). Celosvětová setkání proběhla mimo jiné v Evanstonu v roce 1954 a v New Delhi v roce 1961.

³² Nauner, Peter, *Laici a klérus? Společenství Božího lidu*, Vyšehrad 1997, str. 144.

nejsubjektivnější (jistě nemůžeme zůstat u formálních pravomocí, ale musíme se ptát na reálné). Navíc, pokud se pokusíme zapojit do rozhodovacího procesu toho, kdo dosud žádnou rozhodovací pravomoc neměl, posouváme jej automaticky v našem pojetí laickosti. Spíše než o kritérium laickosti v rozhodovacím procesu církve je možno jej využít pro popis stavu.

1.4 Výzva kapitoly 1: Zbořme zeď rozdělení ³³

Především k posledním dvěma kritériím bych rád připomněl text uvedený v samém úvodu práce: „*Antagonismus laik-klérus není ani biblický ani věcně nezbytný, vystihuje církevní realitu. Z „Božího lidu“ se staly hierarchické členské církve. Žijí z angažovanosti laiků, nabízí jim ale jen mizivý prostor na strategické účasti.*“³⁴ Toto smutné konstatování vystihuje velmi dobře realitu. Laikem je ten, kdo pilně pracuje, ale nic za to nemá a ani nemá možnost ovlivnit dění v církvi.

Jednotlivá kritéria laickosti nám ukazují, že dělicí čára mezi laikem a nelaikem je neostrá. Daleko více než o hranici vymezující laika můžeme hovořit o míře laickosti, ať již v oblasti vzdělání, zaměstnaneckého poměru nebo třeba rozhodovacích pravomocí. Jakkoli se s oblibou církev rozdělovala a rozděluje na dva tábory, je toto dělení problematické z teologického i z praktického úhlu pohledu.

Co říci na závěr této kapitoly? Jsem přesvědčen, že by bylo ke škodě věci dělicí čáru jakkoli vyostřovat či posilovat. Naopak, je třeba církev sjednocovat a bořit tyto zdi rozdělení. Je třeba přizvat i ty dosud nepozvané, kteří se ocitli (mnohdy ne vlastní vinou, ale pro službu Kristu) u ohrad a na cestách. Přizvat je, aby se podíleli na události, kterou nazýváme církev a aby se dům naplnil spolustolovníky.³⁵

Je to výzva pro představitele církve, pro všechny zaměstnance i ty, kteří mohou jakkoli chod i rozhodování církve ovlivnit, je to výzva pro všechny nelaiky, aby na své laické spolupracovníky pamatovali a ze všech sil se snažili nespokojit se s výše popsáním stavem, ale integrovat laiky nejen do práce církve, ale také do rozhodování a strategického plánování.

---

³³ Ef 2,14 – nemám na mysli tehdejší zeď mezi židy a pohany, ale zeď současnou, mezi tzv. kněžími a laiky.

³⁴ Karl Fitzik in Religion in Geschichte und Gegenwart, Moth, Siebeek, 2002, Band 5, heslo Laien, strana 23.

³⁵ Mt 22,1-10.

2. Biblické základy laictví

Jak se pustit do hledání biblického základu pro něco, co v Bibli není? Biblické základy nemohou vyjít z prostého termínu laik, ale je třeba hledat ideové kořeny, ze kterých se pojem laik i obsah tohoto termínu odvodil. Nejbližší je pochopitelně řecký pojem laos (lid), který má stejný kořen slova jako laik. Jednotné číslo užívané v řeckých textech bible je ovšem laos – lid. Laik jako jedinec patřící k lidu se v řeckých překladech neužívá. Laika by bylo nejlépe chápat jako libovolného jedince v rámci lidu³⁶. Rozumíme lidu Božího. V bibli je termín lid Boží vždy užíván pro označení celku. Souvztažnost k celku je základním znakem jedince. Jedinec sám, je-li odtržen od celku Božího lidu, přestává být jeho částí a ztrácí tento rozměr.

Lid není prostá suma jedinců. Lid Boží má smysl jako celek a jedině ve vztahu k Hospodinu. Sounáležitost s lidem si dovoluji charakterizovat obrazem, který jsem kdysi slyšel. Je to jako s hořícím uhlíkem v krbu, který je součástí ohně, dokud je v krbu. Vyndáme-li jej, vyhasne. Laik je jedinec v rámci laosu a nikdy bez něj.

Boží lid je pochopitelně především starozákonní pojem. Boží lid uprostřed pronárodů, vyvedený z Egypta a uvedený do zaslíbené země. Lid, v jehož středu je Hospodin a na němž Hospodin dává pronárodům poznat sám sebe. Nový zákon plně navazuje na dějiny starozákonního lidu. Novozákonní Boží lid je naroubovanou ratolestí, která raší z lidu starozákonního.

Congar se ptá, zda je něco jako teologie laika jako jedince vůbec možné a dochází k tomu, že „*zde je pouze jedna platná teorie laictví, a to je třeba říci, že je celá eklesiologie.*“ Odpověď je nasnadě. Laika nemůžeme oddělit od Božího lidu.

Můžeme shrnout, že laik jako jedinec nezávislý na Božím lidu je biblickému pojetí, jak novozákonnímu, tak starozákonnímu, cizí.

2.1 Starý zákon a judaismus

V rámci Starého zákona vidíme postupný vývoj kněžství (a tedy i námi zkoumaného laictví). Nenajdeme jediný správný model, ale můžeme jich rozeznat více. Mezi jednotlivými přístupy a koncepcemi Božího lidu navíc nenacházíme ostrou hranici³⁷. Můžeme tušit, že zásadním bodem

---

³⁶ V hebrejském textu nejčastěji „am“ v řeckém textu „laos“. Nauner píše: „*V řečtině označoval termín „laikos“ předměty nekultické, profánní. Je užit např. pro chleby v 1S 21,5 (nikoli však v LXX).*“ (Nauner, Peter, Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Vyšehrad 1997, str. 28).

³⁷ „*Je jisté, že příslušnost ke kněžskému – chcete-li farářskému kmeni (Lévi) není v biblickém*

zvratu byla Jošiášova reforma, byť je tato hranice rozostřena. Jistě na to má vliv i pohled vypravěče žijícího v pojošijášovské době a hledícího na předreformní události pohledem zakotveným v pojošijášovské praxi. Rád bych nastínil alespoň dvě základní koncepce, které ve Starém zákoně rozeznávám: koncepci spolustolovníků a koncepci centralizovanou, všelidovou. Tyto koncepce bych rád přiblížil na těch společenských institucích, na kterých je to patrné – totiž na králi, chrámu a na hodu beránka.

2.1.1 Hod beránka

Před Jošijášovou reformou sledujeme hod beránka jako rodinnou slavnost. Nic nenasvědčuje tomu, že by zde bylo důležité nějaké centrální řízení nebo něco, co bychom mohli označit „povolením shora“. Základní eklesiologickou jednotkou je rodina, respektive společenství u stolu (byť stůl byl technicky vzato něco zcela jiného než dnes). Pokud je rodina málo početná, přibere k hodu ještě další pro doplnění stolujících. Role jsou zde rozděleny pro nejstaršího, nejmladšího, pro hostitele. Role kmene Lévi není zcela zřejmá, ale rozhodně není dominantní. Je patrné, že dominantní roli hráli „laici“. Role kněze připadla na stařešinu, otce rodiny, případně jinou dominantní postavu domu. Tento laický hod beránka, tato laická velikonoční večeře jako společenství okolo stolu, byla po Jošiášově reformě vystřídána jiným obrazem velikonočního slavení vyjití z Egypta. Kult je centralizovaný, celý Izrael putuje do Jeruzaléma, kde probíhají chrámové oběti. Slavnost se stává celoizraelskou záležitostí a byť není prvek rodinný vyloučen, je potlačen důrazem na sounáležitost s chrámem. Stává se svátkem poutním. Celý svátek se profesionalizuje a dostává jiný rozměr.

2.1.2 Stavění oltářů a chrám

Když putoval Abraham za Hospodinem, stavěl po cestě oltáře. Nikdo jej v té věci nezastupoval, byl to on osobně. Abraham přinášel oběti, Abraham se modlil k Bohu a rozmlouval s ním. Tento obraz putujícího Božího služebníka je příliš brzy opomenutým archetypem. Nahrazuje jej putující Izrael z Etypta, který předkládá jiný model kultu. Zde již můžeme rozlišovat mezi kněžstvem zajišťujícím kultické úkony a ostatním lidem.³⁸ Na to navazuje chrámový kult po vejítí do zaslíbené

---

slova smyslu ničím obzvláštním, a že nakonec drtivá většina postav soudcovských a prorockých pocházela z pokolení jiných...“

(https://www.evangelnet.cz/diskuze/vlakno/forum/cce/krize_cce//4347).

³⁸ Jiné je rozdělení při Korachově vzpouře, zde nejde o spor mezi „lidem“ a kněžími, ale o jakýsi mezikněžský boj, kde je na jedné straně Aron a jeho velekněžský úřad a na druhé straně

země a po usazení se Izraele v ní. Jošijášova reforma pak zřejmě dává poslední úder roztržičnosti Hospodinových uctíváčů. Rozptýlenost je potlačena společně se zbytky pohanských kultů a putující levité jsou zahrnuti na úkor centralizované bohoslužby v Jeruzalémě. Kult se profesionalizuje, centralizuje a hierarchizuje.

Nemohu pominout poznámku ke vztahu chrámového kultu a dnešní církve. Přijmeme-li jako správný vývoj po Jošijášově reformě, otevírá se otázka, zda chrámový personál je zde od toho, aby určoval, co je správné a jak má hod vypadat (a toto pokušení je velké a prosazuje se v různé míře zcela automaticky a vede k zašlapání laického živlu do země) a nebo zda je chrámový personál tím, kdo zajišťuje zázemí poutníkům, kteří se přišli setkat s Hospodinem (pak je laický živel podpořen a je mu poskytnuto profesionálními zajišťovateli kultu zázemí, aby se mohl rozvinout bez starostí o technickou stránku věci).

2.1.3 Král

Je pozoruhodné sledovat hodnocení volby Saula králem nad Izraelem.

Na jednu stranu je celá volba považována za chybu, za zavržení Hospodina (1S 8,7) a porušení vztahu mezi Izraelem a Hospodinem.

Na druhou stranu nacházíme mnoho pochvalného na adresu králů a jejich boje za svobodu pro Izrael. Vůči Saulovi ještě sice zní mnoho kritických hlasů, u Davida se již rétorika mění a je hodnocen jednoznačně pozitivně s tím, že chyby jsou pojímány jako jednorázové prohřešky. U Šalomouna můžeme již mluvit o jednoznačném nadřování vypravěče a o retušování králových prohřešků a poklesků. Jako by se kritika krále stávala kritikou Hospodina samého.

S centralizací politické správy jde ruku v ruce centralizace kultu.

Propojení státu a kultu dostává nové rozměry a snadno je překřičen prorocký hlas volající po „odluce státu od církve“. Baldachýn dvojí jistoty – světské i kultické – láká lid zcela neodolatelně. Z původního modelu Izraele, který se „centralizoval“ pouze v čase, kdy to bylo nezbytné a jinak si žil rozptýlen a bez krále, přichází centralizovaný a profesionální stát se státem podporovaným (a také řízeným) kultem. Běžný občan (zde bychom mohli použít termín laik) je zde v roli podporovatele státu a pasivního účastníka kultu.

Nikoli náhodou navazuje na tento napínavý boj o Hospodinova krále Ježíš. Očekávání Bohem pomazaného krále bylo v Izraeli aktuální a Ježíš přišel s Božím královstvím. Nekladl důraz na krále, ale na království. Nakonec i ten král se objeví na scéně, ale jede na oslátku – tedy plně podřízen starozákonním proroctvím.

---

jsou “obyčejní” lévítci.

2.1.4 Centrální jednota

Červenou nití, která se vlní výše uvedenými tématy (hod beránka, chrámový kult a král nad Izraelem), je centralizace a s ní související jednota, přesněji řečeno uniformita. Tato bájná snaha o jednotu v slovech a činech se znovu a znovu objevuje na scéně dějin. Pod nálepkou efektivity (efektivní obrany vůči nepříteli, efektivity výroby, efektivity pomoci) se nám nabízí jako řešení, které sice přináší i třísky, ale to se při kácení lesa stává. Vnucuje se nám představa vnější jednoty jako Božího plánu, který nepodpořit by znamenalo odmítnout Hospodina. Ve skutečnosti ale o jednotu neběží – je zde boj za uniformitu, která nesnese různost a pestrost Božího stvoření. Rád bych zde ještě uvedl velmi trefnou poznámku Dietricha Kollera k textu z 1Kor. Velmi dobře vystihuje, k čemu má církevní struktura sloužit. *„Bůh jistě není Bohem nepořádku, ale také zjevně není Bohem pořádku. Pořádek – to chtějí jen vládcí bez ducha a životu vzdálení administrátoři. Bůh chce pokoj. Šalom...“*³⁹

2.1.5 Izrael po pádu Jeruzaléma

*„Od synagogy, naší matky a sestry, jsme se mohli naučit, že konfirmace, barmicva, která zavazuje a opravňuje židy při bohoslužbě číst ze svatého písma a ujmout se slova, zprostředkovává skutečnou dospělost života v Tóře. A v domácnosti umí každý žid a každá židovka jako otec domu a matka domu vykonávat vlastní liturgickou úlohu v sobotní den a při sederové večeři... Proto můžeme s naším hypotetickým „všeobecným kněžstvím“ jen závidět.“*⁴⁰

Vývoj Izraele po zboření chrámu je v mnohém ohledu poučný a inspirující. Centrální kult vzal za své, rozvinula se synagogální bohoslužba a především – ožil laický rozměr židovského kultu, ustaly oběti a byly nahrazeny „obětmi modliteb“, kmen Lévi ve smyslu chrámového personálu pozbyl smyslu⁴¹. Jako životaschopný model židovské zbožnosti se ukázalo farizejství, které snad mohu zjednodušeně označit za „laické písmáctví“. Na dnešní praxi, kdy synagogální bohoslužba není vázána na rabína nebo jiného profesionála, nýbrž je nesena shromážděním alespoň deseti židů, je patrné, jak zásadní je laický živel pro současné židovstvo. Každý žid je

³⁹ Koller, Dietrich, Heilige Anarchie, München : Claudius, 1999, str. 59.

⁴⁰ Koller, Dietrich, Heilige Anarchie, München : Claudius, 1999, str. 44.

⁴¹ Za úvahu stojí, proč se v evangelickém prostředí objevují znovu a znovu odkazy na spojitost mezi dnešními „služebníky slova“ a starozákonními lévijci. Souvislost se většinou nachází v zasvěcenství a oddělenosti Hospodinu. O pracovní náplni se ovšem taktně pomlčí, protože by z našich vznešených služebníků udělala ty, kteří mají na starosti zázemí a přípravu bohoslužeb.

uschopněn vést bohoslužbu a zastat plně liturgickou roli potřebnou pro bohoslužbu.

Co si smíme jako křesťané z té pestré palety vzít a přivlastnit? Na co navázat?

Těžko se spokojíme s pohledem, že co je v Bibli je správné a hodno následování. Stojí zde před námi až příliš rozdílná pojetí, abychom je dokázali spojit v jedno. Musíme se pokusit o hledání odpovědi a vybrat z této pestré palety, kterou nám Bible přináší na příbězích Izraele po dobu mnoha století. Nejde ovšem o výběr jednoho správného modelu, ale o výběr motivů, otázek a odpovědí. Jde o porozumění, jak a proč Hospodin v dané situaci jednal s Božím lidem. Musíme se ptát, zda máme navázat na Abrahama nebo Mojžíše, na Samuela nebo Davida, zda máme přitakat v dané oblasti centralizaci a sjednocení nebo naopak zvednout hlas na obranu osobního vyjádření víry a individuálního vztahu s Hospodinem. Cílem církve by neměl být dokonalý biblický skansen, který věrně kopíruje určitý historický biblický model. Cílem ať je živý Hospodin uprostřed nás.

2.2 Nový zákon

„Vy však jste ,rod vyvolený, královské kněžstvo, národ svatý, lid náležející Bohu‘, abyste hlásali mocné skutky toho, kdo vás povolal ze tmy do svého podivuhodného světla.“ 1Pt 2,9

“Kde (v Novém zákoně) slovo laos znamená křesťany, oslovuje je vždy všechny a jako celek, nikdy jen „laiky“ na rozdíl od kněží a vladařů. Laos, počeštěně „laik“ je nejvyšší čestný titul, který vůbec může být křesťanovi dán. Všichni, kdo náležejí k lidu (laos), jsou laici, tedy samozřejmě i kněží, biskupové, jáhni, klérus, vládci. To ovšem brání užívat slova „laik“ jako označení nějakého stavu uvnitř církve pro jeho vymezení vůči jiným stavům.”⁴²

Spojení kněžství se všemi, s každým, kdo uvěřil, kdo patří do Božího lidu, je inspirativní pro dnešní chápání laiků. V úvodu 3. kapitoly jsem zpochybnil biblickost pojmu laik. Nyní, když vstupujeme do Nového zákona, bych rád zpochybnil také pojem kněz. Richard Niebuhr píše: *„Mezi různorodostí služebníků v Novozákonní době nebylo nic, co bychom mohli označit jako kněžství, jen Kristus byl ten jediný nejvyšší kněz.”⁴³* Staro-nový rozměr bohoslužby, který Ježíš přinesl do Izraele, nespočívá v chrámové bohoslužbě, není nesen kněžskou službou u

⁴² Nauner, Peter, Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Vyšehrad 1997, str. 27.

⁴³ Kraemer, Hendrik, A theology of the laity / by Hendrik Kraemer, Philadelphia: The Westminster Press, c1958, str. 52.

jeruzalémského oltáře. Je to bohoslužba, která se odehrává okolo stolu, kde uprostřed je Hospodin zachraňující svůj lid. Při ustanovení Večeře Páně se nám vrací hod Beránka v jeho rodinné a komunitní formě. List Židům nám vysvětluje kněžskou službu Krista v návaznosti na tajem obestřenou postavu Melchisedecha, tohoto krále pokoje⁴⁴. Je to jiný rozměr kněžství, nechrámový, který je spojen s Abrahamovskou vírou. V těchto intencích je třeba hledat novozákonní pojetí kněžství a velekněžství – v jiných intencích kněžskou službu v Novém zákoně nenacházíme, nepočítáme-li kněžstvo Izraele.

2.2.1 Evangelia

Ať se nám to líbí či nikoli, je zde jiný sociální model společenství učedníků v evangeliích a jiný v ostatních novozákonních spisech. Slavný bonmot Loisyho „Ježíš *hlásal příchod Božího království a přišla církev*.“ má své kořeny již v Novém zákoně. Pokud sledujeme „církev“ evangelií, pak vidíme společenství učedníků okolo Ježíše Krista. Sledujeme i parciální úvahy jednotlivých učedníků, ty jsou ale často krokem mimo, jakýmsi nepochopením a blouděním (ať už jde o to, kdo je největší, nebo zda má Mesiáš trpět apod.).

Laickost tohoto společenství je evidentní a to do té míry, že se ono společenství nejen neřídí tehdejší kněžskou strukturou, ale dokonce je ustavováno z opačného konce společnosti, když jsou povoláni „celníci a jiní hříšníci“ a spolu s nevěstkami ostatní předchází do Božího království. Ani učedníci ani Ježíš nepředkládají nový model bohoslužby, kultické úkony⁴⁵ nebo liturgická roucha. Vnější formu Ježíšovy zvěsti je téměř nemožné vysledovat. Neuvádí na scénu světa nové „kněžstvo“, novou instituci. Evangelijní model církve je církví, která se odehrává při společném bytí, kde uprostřed je Ježíš, děje se na pozadí náboženského života tehdejší doby, není však na něm závislá.

Pokud chceme hledat v evangelijním modelu církve nějakou hierarchii, pak nacházíme jen dvouvrstvou hierarchii Ježíš-ostatní⁴⁶. Vzhledem k tomu, že Ježíš takové chápání sám podkopává, je lépe se takového pohledu vzdát a přistoupit na to, že hierarchie je v evangeliích napořád odmítána jako světské chápání Božího království, které jednoduše „*není z tohoto světa*“. J 18,36

---

⁴⁴ Gn 14,18, Žd 5-7.

⁴⁵ Svátosti byly pochopitelně praktikovány až v době po Ježíšově vzkříšení.

⁴⁶ Hierarchii vědomě postavenou na hlavu, když se například Ježíš opáše a myje nohy svým učedníkům. Pro Petra je to ovšem nepřijatelné. Podobně když se Zebedeovci pokusí Ježíše získat pro svoji zbožnou touhu být mu nablízku v Jeho království, je to laskavě odmítnuto s poukázáním na jiný typ podílu. Jak vidno na reakci ostatních apoštolů, tato žádost a tento typ „prvenství“ nebyla ani jim cizí, jen se zdráhali si o to říci tak okatě, jako to udělali Zebedovci.

2.2.2 Poevangelijní církev

Sledujeme-li eklesiologii z pohledu laického živlu, vidíme v rámci knihy Skutky apoštolů a raných epištol dva paralelně se rozvíjející modely církve. Jeden bychom mohli nazvat jako model správcovský, ten druhý pak charismatický. Nejsou nijak stavěny proti sobě. Naopak, vidíme, jak se vzájemně doplňují a kde nemůže posloužit jeden model, je na řadě druhý. Oba jsou ve služebné roli evangeliu a jeho zvěstování. Jeden popisuje vše z pohledu správně organizačního – je to vlastně popis zázemí, popis horizontály a jedná se o pohled spíše dlouhodobý. Druhý popisuje církev z pozice vertikály, z pohledu transcendence, z pohledu církve jako děje. Popisuje především aktuální události.

Po Letnicích

Po ukřižování a vzkříšení Krista nastává nový čas – před církví se otevírá nový svět. Evangelijní model společenství s Kristem nutně doznává zásadních změn. Jsou zde apoštolové, očití svědci, kteří byli s Ježíšem od počátku (viz podmínky při dovolbě apoštolů Sk 1,21-22). Je zde přechodné období, kdy církev žije jako rodina, má vše společné a každý dostává, co potřebuje⁴⁷.

Najednou je zde 3000 a záhy 5000 lidí, kteří se chtějí nějak přidat k církvi apoštolů a církev potřebuje organizovat svůj život. Brzy k apoštolům přibudou jáhnové – služebníci starající se o rozdělení potřebným a službu u stolů, Duchem obdaření lidé. Apoštolové se tak mohou plně věnovat modlitbě a Slovu. Začíná se utvářet struktura, která má církev uschopnit k plnění jejího poslání. Jsou zde apoštolové, jsou zde diakoni. Je zde zárodek zaměstnanců a laiků... rodí se hierarchie. A pokud ještě nebyla tato církevní struktura hierarchicky chápána apoštolů, byla tak jistě chápána těmi, kteří se k církvi přidávali. Slovo apoštolů jim bylo přirozeně tou nejvyšší autoritou.

Pavel

Mluvíme-li o laicích, nemůžeme se nezastavit u postavy apoštola Pavla. Pavel byl „narozen v Tarsu jako žid žijící v diaspoře, současně mající právo římského občana, zaměstnáním výrobce stanů, řecky mluvící a myslící, byl silně ovlivněn svým helenistickým okolím“⁴⁸ Na životě

---

⁴⁷ Tento komunitní způsob se ukazuje jako možný buď přechodně (po krátkou dobu při zvláštním historickém zlomu) nebo parciálně (např. v mnišské komunitě), nikoli jako dlouhodobě udržitelný pro celou církev. To ovšem neznamená, že jej smíme odložit jako nerealistický. Naopak, je pro nás důležitým orientačním bodem.

⁴⁸ Schmidhuber, Kurt, Der andere Paulus: kritische Betrachtungen eines Laien, Schwäbisch Gmund: Signum, 2008, str. 7.

apoštola Pavla vidíme jeho farizejské kořeny zbožnosti (viz 3.1.4.). Je třeba si položit otázku, do jaké míry je vlastně apoštol Pavel laikem, zda jej vůbec za laika můžeme považovat. Co se týče vzdělání, jistě nikoli. Co se týče služby, kterou vykonával, jen těžko bychom jej dnes mezi laiky zařadili. Co se týče zaměstnaneckého poměru – až na přechodnou dobu⁴⁹ si vydělával na živobytí šitím stanů. Pokud jde o hledisko „možnost ovlivnit dění v církvi“, zjišťujeme, že vůči Jeruzalému bylo jeho slovo v rovině svědectví a nemělo větší váhu. Vůči církvi z pohanů byla jeho autorita velmi silná (byť zřejmě také mnohými zpochybňována).

Zdá se, že služba cestujícího misionáře nebyla Pavlovou specialitou, ale v jisté míře takto cestovalo více křesťanů (Sk 18,18nn Priscila a Akvila). Pavlovský způsob jistě nebyl jediný možný. Dokonce i sám Pavel jiné způsoby obhajuje, byť jich sám odmítá využít, aby snad evangelium nezkompromitoval. Například korintským píše: *„To snad jen já a Barnabáš jsme povinni vydělávat si na živobytí? Který voják slouží za vlastní peníze? Kdo vysadí vinici a nejí, co urodila? Kdo pase stádo a neživí se mlékem toho stáda? Jsou to snad jen mé lidské úvahy? Neříká to sám zákon? V Mojžíšově zákoně je přece psáno: ‚Nedáš náhubek dobytčeti, když mlátí obilí.‘ Má tu Bůh na mysli dobytek?“* (1Kor 9,6-9) Pavel se tedy nijak nestaví proti jiným modelům, dokonce jejich existenci obhajuje. Osobně však apoštol Pavel má za to, že evangelium více sluší, když je předáváno zadarmo. Je to evangelium přiměřenější.⁵⁰ A v tom se evangelium nemění ani dnes.

Charismatický model

V původních epištolách apoštola Pavla nacházíme církevní model, který je založen na darech – charismatech. Tyto dary jsou zároveň službou v církvi. Tak vidíme v 1. Korintským ve 12 kapitole, že *„jsou rozdílná obdarování, ale tentýž Duch“* (v4) a *„jednomu je skrze Ducha dáno slovo moudrosti, druhému slovo poznání...“* (v8) Tyto dary jsou pak v závěru kapitoly spojeny se službami v těle Kristově: *„Vy jste tělo Kristovo, a každý z vás je jedním z jeho údů. A v církvi ustanovil Bůh jedny za apoštoly, druhé za proroky, třetí za učitele; potom jsou mocné činy, pak dary uzdravování, služba potřebným, řízení církve, řeč ve vytržení.“* (v27-29). Je evidentní, že hierarchická struktura, stejně jako jakékoli rozdělení na laiky a duchovní je tomuto modelu

---

⁴⁹ Víme o podpoře ze strany sboru ve Filipis, nevíme ale ani zda pokrývala veškeré jeho náklady a ani neznáme časové období, po které Pavel od filipských podporu přijímal.

⁵⁰ Apoštol Pavel nezajišťoval chod „kultu“. Například sám až na výjimky nekřtil, nezajišťoval „chod sboru“ a další sborovou agendu. Nevykonával tuto „lévijskou“ službu zajišťující zázemí scházející se církvi.

zcela cizí. Bohoslužba není chápána jako každodenní scházení v kostele, kde laici naslouchají kázání a pak přistupují ke stolu Páně, ale je to každodenní služba Bohu, každodenní obětování sebe sama. „*Vybízím vás, bratři, pro Boží milosrdenství, abyste sami sebe přinášeli jako živou, svatou, Bohu milou obět; to ať je vaše pravá bohoslužba.*“ Ř12,1

V seznamech charismat najdeme řadu obdarování, chybí však kněz a chybí i pojem laik. V takových kategoriích apoštol Pavel neuvažuje.

Správcovský model

V pozdních epištolách, zvláště v tzv. pastorálních, nacházíme již rozvinutý model církve, včetně hierarchického uspořádání.

Jsou zde „úřady“ biskup – starší – diakon (jáhen). Obsah jejich pravomocí a odpovědností se zřejmě ustálil až později. Stále ještě platí, že hranice mezi laikem a nelaikem zde není jasně vystopovatelná. Církev se ještě nachází v čase „církví po domech“, hody lásky a eucharistie jsou slaveny společně a funkce „kněze“ zatím není přítomná. Biskup má zatím více charakter povzbuzovatele než dohláze⁵¹.

Správcovský a charismatický model církve byly vedle sebe a navzájem se doplňovaly, neboť „úřady“ byly obsazovány podle charismat. To ovšem později přestalo platit a správcovský model nakonec přerostl „charismatický“.

Je vždy znovu otevřenou otázkou, kterou je třeba zodpovědět, abychom si rozuměli, když hovoříme o církvi, zda chceme církev nahlížet jako strukturu a systém (správcovský model) nebo zda ji chceme nahlížet jako událost (charismatický model). Každý pohled má své limity, navzájem se nevyklučují a jeden nemůže nahradit druhý.

2.3 Otázka kapitoly 2: Dnes je již jiná doba?

Zbývá si položit otázku, zda biblické modely církve jsou pro nás ještě aktuální či inspirativní a případně v jaké míře a oblasti.

Při studiu novozákonních modelů církve je zjevné, že pevné ordinační mantinely a přesně vymezená místa neodpovídají pojetí Pavla a jeho charismatické církvi, kde se služebné místo odvíjí od Božího povolání a obdarování. Nikdy opačně! Dnes se žel s opačným postupem setkáváme běžně. Církev hledá patřičnou osobu pro své potřeby. Dnešní hierarchická a strukturálně propracovaná církev jako by si kladla požadavky vůči nebi, jaké obdarování má být kterému člověku sesláno.

---

⁵¹ Řecké episkopein můžeme přeložit oběma způsoby – dohlížet i povzbuzovat.

Tedy jasně řečeno: Církev již dnes netvoří strukturu podle obdarování, která dává Bůh, ale vyžaduje od Boha taková obdarování, která budou dobře sloužit její struktuře.

Evangelijní model nově se rodícího Božího lidu je nebezpečnou vzpomínkou, která probouzí církev z opojného spánku a růžového snu. V úvodu knihy *Laienapostolat im 18. Jahrhundert* klade Karl Heinz Voigt otázku, *“zda tehdejší laičtí kazatelé ve své sociální nejistotě například více neodpovídali duchu evangelia než dnešní nositelé úřadu církve se svými zajištěnými právy plynoucími z jejich církevního úřadu a služby.”* Je vůbec potřeba odpovídat? Vždyť se znovu a znovu setkávám s tvrzením, že za kazatelskou službu dostávají naši pracovníci neodpovídající mzdu⁵². Zdá se mi, jako bych hrách na zeď házel, když svým placeným kolegům říkám, aby se na věc dívali z jiného úhlu pohledu. Vždyť zde bylo období, kdy byli služebníci Boží církvi pronásledováni a trýzněni – oni dnes nejen že nejsou pronásledováni a není jim bráněno kázat evangelium, mají i církevní poporu a lidé se za jejich službu modlí – ba co víc, dokonce jim za to platí! Jak požehnaný čas pro kazatele!

Zůstanu-li ve své církvi (Evangelická církev metodistická), pak jedním z pravidel pro kazatele metodismu platilo (žel se toto pravidlo cestou vytratilo): *„Neber si od nikoho peníze. Pokud Ti dají stravu, když jsi hladový, nebo oblečení, pokud je potřebuješ, je to dobré. Ale žádné stříbro nebo zlato. Nedej žádnou záminku k tvrzení, že bychom se mohli stát bohatými skrze evangelium.”*⁵³

Těžko převzít laickost apoštolů a Ježíše Krista, aniž bychom zohlednili sociální vývoj a odlišnost situace. Na jedné straně je zde dnes doznívající profesionalizace moderní společnosti, na druhé straně přichází něco nového, postmoderního, kdy je opouštěna profesionalizace a nastupuje doba komunitního a dočasného tvoření. Jistě i v církvi se tato parciálnost bude projevovat a předpokládám, že se ještě více budou objevovat laické projekty na bázi nestandardních církevních struktur.

---

⁵² Bylo mi ctí vést komisi, která tvořila nový systém odměňování zaměstnanců Evangelické církve metodistické v 90-tých letech. Tento systém odměňování platí stále a průměrná mzda duchovenského pracovníka odpovídá 110% průměrné mzdy ve státě v uplynulém roce. Mzda je tedy výrazně nad státním mediánem.

⁵³ Rules of an Assistant – pravidlo 9.

3. Laik včera a dnes

“Krise kněžství je vnímána jako „úpadek posvátného“ v moderní společnosti, kde kněz již nenachází své původní místo, poněvadž ztratil svůj profesní status ve společnosti.”⁵⁴ Jistě se můžeme zabývat myšlenkou, zda je správné, že dochází k “úpadku posvátnosti”. Zda tato ztráta posvátnosti je skutečně zdrojem krize křesťanského kněžství či křesťanství jako celku. Zda profesní status ve společnosti, který křesťanský kněz ztratil, byl kdy Kristem zamýšlen pro společenství jeho následovníků. Není to ve skutečnosti Boží tlak skrze postmoderní dobu, aby se církev navrátila zpět ke svým kořenům? Má vůbec touha křesťanských kněží udržet si status posvátnosti v tomto světě nějaké oprávnění? Nebylo církvi daleko více než posvátný profesní status jejich představitelů dáno do vínku sdílení “od srdce k srdci”, tedy laická služba “tichých v zemi”, kteří svým osobním příkladem zbožného života přivádí ke Kristu své nejbližší?

3.1 Laik v dějinách církve

V této kapitole bych rád nastínil v základních rysech vývoj laické služby v historii církve, sociální statut laiků v průběhu času. Mezníky doby jsou bezesporu 4. století a konstantinský obrat, reformační vření ve 14. a 15. století a nová éra laického hnutí křesťanů od 18. století podnes. Nezůstanu ovšem pouze u těchto zlomových bodů, ale pokusím se nastínit i vývoj, který ke zlomům vedl.

3.1.1 Před konstantinskou reformou

Začněme nejprve užíváním slova laik před tím, než si jej křesťané osvojili. Kraemer připomíná, že *“rozdělení na „ministry a lid“ pochází z řecko-římské společnosti. Takto bylo rozděleno obyvatelstvo polis”*.⁵⁵ Slovo (laos, laik) *“vyjadřuje v mimobiblické řečtině nějakou skutečnost, vztahující se na běžné lidi v protikladu k vládcům, popř. na venkovské obyvatelstvo v protikladu k městské vedoucí vrstvě.”*⁵⁶ Laik je tedy v obou případech označením pro neprivilegovaného člena společnosti.

---

⁵⁴ Ambros, Pavel, Křesťan a život ve světě, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 1998, str. 124.

⁵⁵ Kraemer, Hendrik, A theology of the laity / by Hendrik Kraemer, Philadelphia: The Westminster Press, c1958, str. 51.

⁵⁶ Nauner, Peter, Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Vyšehrad 1997, str. 28.

“Do latinského jazykového úzu byla tato pro budoucnost rozhodující terminologie uvedena překladem citovaného místa Klementova listu (viz 4.1.1), které teď zní: „Plebeius homo laicis praeceptis datus est.“ (Plebejský člověk je určen laickými předpisy.) „Plébs“ se nyní stává technickým termínem pro laiky. S Tertuliánem (zemřel po r. 220) zdomácněl pojem laikos k označení těch, kdo nemají v církvi úřad, nekneží.“⁵⁷

Na sklonku prvního století (tedy ještě v době, kdy nebyl pevně ustálen kánon Nového zákona) se začínáme setkávat s pojmem laik, jak mu rozumíme dnes. *„Pojem laikos se v našem významu poprvé vyskytuje u Klementa Řím. kolem roku 95 (1 Klem 40,6). Latinský překlad „plebeius“ vedl pod vlivem běžného užívání tohoto pojmu k chápání laiků jako nekvalifikované masy.“⁵⁸ „V jednom líčení řádu židovské obce jsou rozlišeny úkoly různých stavů v synagoze: Předepsány jsou úkony příslušející veleknězi, vymezena působnost kněží, a také služba, kterou konají levité. Laik je vázán předpisy stanovenými pro laiky.“⁵⁹ „Asi po stu letech dochází u Klementa z Alexandrie (zemřel před r. 216) k přenesení pojmu laik ze židovství do křesťanské oblasti. Nemluví již o „kněžích, levitech a laicích“: pořadí nyní zní „kněží, jáhni a laici“.⁶⁰ Již ve 3. století staví Origenes (zemřel 253/54) laiky proti klerikům, byť se dá tušit, že nikoli klerikům ke cti: „My, kdo se domníváme, že jsme něčím, poněvadž jsme na základě své hodnosti jako klerikové⁶¹ ustaveni vašimi představenými, takže si někteří přejí této hodnosti dosáhnout, vězte, že žádný klerik nebude nutně spasen: vždyť ne jeden klerik bude ztracen a ne jeden laik bude blahoslaven. Ale protože jsou mezi kleriky takoví, kteří nedokáží vytěžit ze svého stavu žádný užitek a nemají ho ani v účtě, říkají ti, kdo text vykládali, že stojí psáno: jejich kléros (vylosovaný podíl) byl pro ně beze všeho užítku.“⁶² Až do konstantinského obratu, kdy bylo křesťanství uznáno a začalo být státem podporováno, je role laiků velice silná. Pronásledování církve ani nic jiného nedovolilo. V té době posílil významně pouze biskupský úřad a to především kvůli herezi (nejvíce ze strany gnostiků). Biskup byl jednotícím prvkem a zárukou pravosti křesťanského učení.*

⁵⁷ Nauner, Peter, Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Vyšehrad 1997, str. 36.

⁵⁸ Kaplánek, Michal, Teologie laikátu, přednášky na KTF UK 2002/2003, str. 5.

⁵⁹ Nauner, Peter, Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Vyšehrad 1997, str. 35.

⁶⁰ Nauner, Peter, Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Vyšehrad 1997, str. 36.

⁶¹ Některými teologi je Orogenés označován za „laika“, podobně jako Cyprián, Tertulián či Calvin (Kraemer 20 a 24).

⁶² Nauner, Peter, Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Vyšehrad 1997, str. 36, citováno z Orig., Jer.hom., XI, E, in: PG 13, Sp. 368c.

„Zásadní obrat nastal v konstantinovské době⁶³, kdy došlo k centralizaci církve a oslabení role i vlivu laiků a následně se církev dělila na duchovní a světský stav. Na to později reagují obrodná hnutí – rytířství, hnutí chudých a kazatelská hnutí (typicky valdéští, františkáni).“⁶⁴

Od 4. století je rozlišováno mezi „superior“ a „inferior class“ – tedy vyššími a nižšími křesťany. Naplno to pojmenovává Graciánus⁶⁵, který mluví o dvou druzích (genera) křesťanů – spirituál a temporál. Během 4. století dochází ke klerikalizaci a profesionalizaci církve, církve se začíná nebývale podílet na chodu společnosti včetně státnických funkcí. Církevní představitelé jsou placenými profesionály a k výkonu svého úřadu mohou začít užívat i „světské rameno“ a to zas na oplátku začíná využívat je.

3.1.2 Do tridentu

Zastavme se v 6. století u Dionyse Areopagity⁶⁶, který přichází s velmi propracovanou představou nebeské hierarchie a s přesvědčením „jak v nebi, tak na zemi“. Podle Dionýsa se nebeská hierarchie dělí na devět andělských kůrů: tři skupiny andělských bytostí pro každou trojici. Nejvyšší přijímá světlo přímo od Hospodina a každý další od toho, jenž mu v pořadí předchází. Jsou to hudební vibrace, přicházející od pramene nejvyšší čistoty, které sestupují a přicházejí k nám a šíří se celým vesmírem. Andělé, masy zářící jasné energie, se jako paprsky šíří všude a dopadají na každou lidskou bytost. První kůr odpovídá Otci, druhý Synovi, třetí Duchu svatému. Všechny společně tvoří zástupy Hospodina.

Tato vznešená a propracovaná hierarchie se měla odrážet i na chápání církve zde na zemi. Jsou zde vyšší a nižší a také nejvyšší a nejnižší. Hierarchie se začíná napřimovat... a růst do nebe.

Ve stejné době vidíme i celospolečenský vývoj, kdy běžný lid již nerozumí latině a latina se stává výsadou vzdělanců. *„Na rozdělení kléru a laiků mělo velký vliv vymizení latiny jako hovorového jazyka. Od 6. století už prostí lidé latinu neznali. Zachováním latiny jako liturgického jazyka se ještě víc zdůraznil rozdíl mezi laiky a klérem: vzdělání spojené se znalostí latiny se stalo záležitostí kléru. Laici byli*

---

⁶³ Někteří mají za to, že skutečný zlom nastává po Nicejském koncilu v roce 325.

⁶⁴ Hans-Martin Barth in Theologische Realenzyklopadie, (German Edition), Walter de Gruyter, Berlin, 1991, Band 20, heslo Laie, str. 379.

⁶⁵ Římský misionář ve 3. století, biskup v Tours.

⁶⁶ Dionysos byl podle tradice obrácený soudce na základě kázání apoštola Pavla. Na začátku 6. století se objevily mystické texty připisované Dionýsovi z Areopagu. Skutečná datace vzniku se předpokládá nejdříve v 5. století. Texty jsou označovány jako Pseudo-Dionysios Areopagita.

potom označováni za illiterati nebo idiotae. Církev se rozdělila na církev učící (klérus) a slyšící (laici).⁶⁷

Postavení laiků se stává více a více pasivní, laici jsou odsouzeni do role pozorovatelů. Podobně jako je vztah světské moci vůči poddaným, začíná se uplatňovat vztah církevní hierarchie k laikům.

Na přelomu milénia se pojem laik nachází v ještě více posunutém významu. Oproti předchozímu období označuje laik především světskou moc. Diskuse kněz-laik se již vytrácí a do popředí se posouvá diskuse dvou mocných: ramene církevního a světského. Boj se vede o to, kdo z těchto dvou bude mít navrch. „*V gregoriánské reformě⁶⁸ (ve druhé polovině 11. století) nešlo pouze o odstranění zlořádů, ale především o papežův mocenský nárok, a tím o nárok kléru na nadřazenost vůči laikům.*“⁶⁹

Proti právům císaře formuloval kardinál Hubert de Silva Candida⁷⁰, „otec sporu o investituru“: „*Laici se mají věnovat pouze svým záležitostem, totiž světským, a klerikové pouze svým, totiž církevním a duchovním. Jako se klerikové nemají vměšovat do světského, tak ani laici do duchovního.*“⁷¹

Z kléru a laiků se stávají nepřátelské strany, každý je na jiné straně barikády. V bule Clericis laicos⁷² papež dokonce slavnostně prohlásil, že „*laici jsou dnes jako za starých dob úhlavními nepřáteli kleriků.*“⁷³ I když taková prohlášení byla podmíněna konkrétními politickými konflikty, byla jimi i teoreticky fixována opozice kléru a laiků, podřazenost a nadřazenost vzájemně protichůdných stavů ve společnosti, potažmo v církvi.

Prohlášení papeže Bonifáce VIII v Bule Clericis laicos je ovšem signifikantní, protože hierarchický klérus skutečně může dorůst do té míry, že se mu Boží lid stává nepřítelem, jak to známe již ze Starého zákona, kdy se nejednou Boží služebníci proroci dostali do konfliktu s oficiálními představiteli kultu.

Staré pojmy a výroky dostávají nové naplnění. Laik již není hrdým označením toho, kdo patří do Božího lidu. I klérus již má jiné cíle než dříve. Také výrok Ignatia ze sklonku prvního století „ubi episkopos ibi

⁶⁷ Nauner, Peter, Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Vyšehrad 1997, str. 6.

⁶⁸ Gregoriánskou reformou označujeme církevní reformy z podnětu papeže Řehoře VII.

⁶⁹ Nauner, Peter, Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Vyšehrad 1997, str. 53.

⁷⁰ Kardinál, který působil mimo jiné v Římě jako poradce papeže Lva IX. a spolu s ním bojoval proti svatokupectví a laické investituře, podílel se také na rozkolu s východní církví (exkomunikoval patriarchu Michala Kerullaria).

⁷¹ Nauner, Peter, Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Vyšehrad 1997, str. 53.

⁷² Clericis laicos (Klerikům laiky) - papežská bula vydaná papežem Bonifácem VIII. 24. února 1296, ve které uvaluje klatbu na francouzského krále Filipa IV. Sličného.

⁷³ Nauner, Peter, Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Vyšehrad 1997, str. 54.

ecclesia“ získává již zcela jiný rozměr. Nyní již nejde o slovo povzbuzení v čase pronásledování ve smyslu „nebojte se, jsem s Vámi, buďte se mnou.“ Jde o slovo mocného, který se domáhá poslušnosti ve smyslu „kdo neposlouchá mne, bude církví zatracen.“ Proti tomu vystupuje francký král Filip IV, který mluví o tom, že církev není jen z kléru, ale také z laiků.

Spor mezi papežem Bonifácem VIII. a franckým králem Filipem IV. z konce 13. století vyvrcholil roku 1302. Bonifác, který měl v konfliktu s králem až do té doby slabší pozici, využil komplikované situace, která ve Francii nastala po porážce králova vojska ve Flandrech a dne 18. listopadu 1302 vydal svou nejznámější bulu *Unam sanctam*⁷⁴, jež byla shrnujícím právnickým vysvětlením poměru duchovní a světské moci. V úvodu papež mluví o jednotném a jediném křesťanském společenství vedeného svatou autoritou papeže. Zopakoval učení o dvou mečích s tím, že oba mají sloužit církvi a duchovní má předcházet světský, protože vyšší musí soudit nižší. Duchovní moc pak nemůže soudit nikdo jiný než Bůh.

Vedle světských zájmů církevní hierarchie se rodí v křesťanstvu nová obrodná hnutí, vedená často laiky. Po Evropě začínají putovat laičtí kazatelé, vznikají různá obrodná společenství. Povstává mnišský způsob života a rytířský ideál boje. Uvnitř církve se začíná formovat „konsiliární hnutí“, které staví autoritu koncilu nad autoritu papeže. V církvi to začíná vřít a úsilí o reformu sílí.

Ještě než přejdeme na půdu reformace, dodejme něco málo k vývoji katolické věrouky v reformačním období. Zásadní vliv měl Tridentský koncil⁷⁵, který se pokusil nově definovat katolickou teologii. *„Diskuse po tridentském koncilu podtrhuje moc proměňovat eucharistii a odpouštět hříchy, která je pak i základem moci vycházející z jurisdikce. Z toho tedy vyplývá, že v rámci katolické církve je kněz tím, kdo „proměňuje eucharistii a odpouští“⁷⁶ Právě tyto dvě věci se v katolické církvi stávají teologickým znakem kléru oproti laikům. Nadále žije vědomí nadřazenosti kněží nad laiky: „Stejně tak bylo zdůrazněno učení o character indelebilis (nezrušitelné znamení), které kněze „vysoko vyvyšuje nad laiky“. Na základě těchto formulací*

---

⁷⁴ Bula, která definuje církev jako nezávislou univerzální instituci. Vydaná papežem Bonifácem VIII roku 1302.

⁷⁵ Koncil svolaný papežem Pavlem III. roku 1545 do italského Trenta (česky Trident, latinsky Tridentum).

⁷⁶ Ambros, Pavel, *Křesťan a život ve světě*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 1998, str. 80.

docházelo po čtyři století k jednostranné interpretaci kněžství už ne jako služby, ale jako výsady: Úřad kněží „jest takový, nad nějž se žádného vyššího pomyslí nedá; pročť také právem nejen anděly se nazývají, ale i bohy, protože před námi nesmrtelného Boha moc a velebnost představují.“⁷⁷

3.1.3 Reformace

Mistr Jan Hus ve svém díle O církvi navazuje na výklad apoštola Pavla v 1. listě do Korintu, kde poukazuje na „*rozdílnost darů milosti, služeb a prací*“, která tvoří jednotu těla církve, protože „*pochází od jednoho duchovního Pána, který působí ve všech. Milost totiž musí předcházet: ona je začátek služby u duchovních a začátek práce u laiků.*“⁷⁸ Rozlišuje mezi službou duchovních a prací laiků, byť oboje vzthuje k charismatům téhož ducha. Hus se podržel rozlišení mezi klérem a laiky, brání se ovšem stavět jakoukoli propast mezi nimi. Kněze nestaví nad laiky, ale podtrhuje jejich služebnou roli „*Moc kněžská se nazývá moc duchovní, kterou má kněz k vysluhování církevních svátostí, aby duchovně prospíval sobě i laikům.*“⁷⁹ Moc a služba církve jsou u Husa zcela spojeny, protože „*byla církevním prelátům svěřena nástrojová neboli služebná moc.*“⁸⁰

Hus ve své době řeší především otázku kněžstva a jeho pokleslého stavu. Skrze tento problém nahlíží na eklesiologii a tedy také na postavení laiků v církvi. Můžeme říci, že podle Husa v církvi nejsou laici pro klérus, ani klérus tu není sám pro sebe nebo jen pro Boha, ale klérus je zde pro laiky. Vztah kléru k laikům je tedy služebný. Hus také řeší otázku vztahu laiků ke kléru a odmítá požadavek slepé poslušnosti. „*A na námitku, že každý laik je povinen věřit o svých prelátech, že jsou hlavami církve a částmi církve buď podle předurčení nebo podle přítomné spravedlnosti, říkám, že laik není povinen věřit o svém představeném nic než pravdu.*“⁸¹

---

⁷⁷ Kaplánek, Michal, Teologie laikátu, přednášky na KTF UK 2002/2003, str. 7.

⁷⁸ Hus, Mistr Jan, O církvi, Nakladatelství československé akademie věd, Praha 1965, str 35 (65).

⁷⁹ Hus, Mistr Jan, O církvi, Nakladatelství československé akademie věd, Praha 1965, str 82 (25).

⁸⁰ Hus, Mistr Jan, O církvi, Nakladatelství československé akademie věd, Praha 1965, str 85 (105).

⁸¹ Hus, Mistr Jan, O církvi, Nakladatelství československé akademie věd, Praha 1965, str 52 (240).

Velmi svébytnou postavou české reformace, u které bych se rád zastavil, je Petr Chelčický. Jako hlavní problém křesťanstva vidí krok papeže Silvestra⁸², který přijal světskou moc pro církev, porušil jak pohanství (jeho světskou strukturu), tak křesťanské kněžství. Proto podle Chelčického kněží používají místo křesťanské víry a lásky světskou moc a to nikoli k prosazení „víry“, ale k prosazení řádu tohoto světa.

Podobně jako Hus, tak také Chelčický navazuje na Viklefovy knihy „O nadání kněžském“. Viklef v nich rozeznává trojí křesťanský lid a každému zvlášť určuje jeho působnost. Moc světskou nazývá třetí stránkou svaté církve a náměstkem božství, tato moc má hájit mečem Boží zákon. Dvě druhé stránky jsou stav kněžský a obecný lid. Chelčický mluví o kněžích jako o náměstcích Kristova člověčenství a mají proto následovat Krista v chudobě, v práci a v trpělivosti a učit dvě druhé stránky. Podobně jako u Husa mají tedy kněží služebnou roli vůči laikům.

Svůj eklesiologický model opřel Chelčický o epištolu apoštola Pavla do Korintu (1Kor 12,4-12). Ve svém spisku O trojím lidu se Chelčický vyrovnává s tehdy běžnou představou eklesiologie, která světskou moc plně integrovala do svých plánů a silně s touto praxí polemizuje. Odmítá násilí, stejně jako odmítá moc krále integrovat do církevního společenství, ale vykazuje jej za hranice církve. Netvrdí, že královská moc je špatná, ale má za to, že je potřebná pouze tam, kde není křesťanské lásky – tedy mezi pohany. *„Ale rozdělení křesťanského lidu na tři podle tělesných prací a podle světské moci a jiných tělesných povolání nemůže být nazváno vpravdě tělem Kristovým, neboť pod lid takto rozdělený může být pojat svět, mohou být pojati pod takové rozdělení na tři všichni pekelníci, velcí nepřátelé Boha, kteří nenáleží pražádným způsobem k tělu Kristovu. Ale ti, kdo mají ony vyjmenované dary Ducha svatého, jsou praví údové těla Kristova a společně jedno tělo Kristovo.“*⁸³

Chelčický chápe církev jako malé stádce, jako úzké společenství víry. Vyvozuje, že rozdělení na trojí lid je rozdělení pohanské. Postavení kněží a laiků uvnitř církve, jak jí rozumí Chelčický, je tedy nutně zcela jiné, než jak jej vidíme v církvi tehdejší doby, která přijala pohanský model státního kněžství a vzdálila se jak abrahámovské víře, tak evangelijní církvi nebo církvi, jak ji dosvědčují Skutky či epištoly.

---

⁸² Silvestr I. - pontifikát od 31. ledna 314 do 31. prosince 335. Za jeho pontifikátu si katolická církev upevnila své postavení ve světě a k jeho pontifikátu se vztahuje falsum o tzv. konstantinovské donaci.

⁸³ Chelčický, Petr, O trojím lidu, Sbor Husův v Táboře, 1945, str. 31.

Martin Luther ve svém raném období mluví o všeobecném kněžství jako individuálním zasvěcení křesťana a individuálním pověření službou. (Můžeme tušit návaznost na apoštolství Pavla, který své pověření nepřijal od člověka – Gal 1,16.) Snad šlo především o vymezení se vůči hierarchické moci církve, která si skrze sukcesi držela církevní úřady pod kontrolou.

Později dává Luther větší důraz na všeobecné kněžství církve, tedy celého společenství – tím se otevírá praxe oddělení jednotlivců pro danou službu. Základ je zřetelný – kněžství není odvozeno od kněžské sukcese, ale od pověření společenstvím věřících.

V díle „O křesťanské svobodě“ mluví Luther o tom, že každý pokřtěný je také kněz a může vysluhovat mši nebo svátosti stejně jako papež.

Hranice mezi laikem a knězem je tedy zcela smazána (nebo minimálně velmi silně rozvolněna) ve vztahu ke svátostem, ordinaci nebo pozici v církevní hierarchii. Jestliže se tedy Luther později kloní k tomu, aby svátosti mohli vysluhovat pouze ti, kteří jsou k tomu církví určeny, je tento požadavek vznášen kvůli tomu, aby se vše dělo spořádaně.

Augsburská konfese říká ve svém čtrnáctém článku: „*O řádu církve se učí, že v církvi nikdo nemá veřejně učit nebo vysluhovat svátosti, pokud k tomu nebyl řádně povolán.*“⁸⁴ Mluví se zde tedy o řádném povolání a

smíme předpokládat, že jde o povolání církví, protože v článku běží o řád církve a nikoli o apoštolskou sukcesi. Důležitá je i druhá věc, na kterou článek poukazuje, totiž spojitost mezi pověřením k vysluhování svátostí a k vyučování. Tyto dvě služby jsou řazeny vedle sebe.

Pověření k oběma jde ruku v ruce. Kdo smí učit, smí také vysluhovat svátosti. Kdo smí vysluhovat svátosti, ten smí učit.⁸⁵

Tuto spojitost mezi vyučováním a vysluhováním svátostí sdílí s Luterem také Kalvín: „*Kázat slovo a vysluhovat svátosti jsou činnosti spojené.*“⁸⁶

Reformace užívá místo kněžstva (klérus) pojem služebník (ministr) – myšleno služebník slova, kazatel. Napříště bude podstatným rozdílem vzdělání a uschopnění vykládat Písmo, které bude základním kritériem pro církevní věci. Fakticky tak dochází k nahrazení jedněch druhými a nikoli ke změně hierarchického chápání církve. Ta vlastně zůstává zachována. I na tuto formu hierarchie, nakolik je vedena Písmem svatým, je třeba uplatňovat pohled Jednoty: „*Přisluhování církevní*

---

⁸⁴ Augsburská konfese, Kniha svornosti, Kalich, 2006, str. 56.

⁸⁵ Současná evangelická praxe se ovšem od tohoto reformačního učení odchyluje. Obřadník svátostí je chápán jako vysoce exklusivní a namnoze kněžsky. Okruh těch, kteří smí vysluhovat svátosti je zpravidla výrazně užší než okruh těch, kteří smí v církvi učit. Oklikou se tak vracíme k tomu, co jsme v čase reformace rozeznali jako defektní.

⁸⁶ Kalvín, Jan, Malé pojednání o večeři Páně, Kalich, 2008, str. 91.

potřebné jest ne samo pro sebe, než pro ony věci podstatné.“ To platí jak o službě svátostí, tak i službě slovem.

Ačkoli je v protestanském prostředí rozlišováno mezi služebníky slova a laiky, brání se (alespoň někteří) protestanté přílišnému zdůraznění této hranice. Vzpomínka na rozdělení středověké církve je trvalým mementem. Například důvod, proč John Wesley, zakladatel metodismu, nikdy v Anglii nepřítakal, když chtěli jeho kazatelé vytvořit ordinaci v katolickém oficiálním smyslu, spočívá v odmítnutí druhého statusu tzv. „duchovního života“, od kterého by byla většina věřících oddělena. Neboť Wesley věřil, že všichni lidé jsou povoláni ke svatému životu. Nutno poznamenat, že také katolická církev dnes hovoří s důrazem o všeobecném kněžství a roli kněží chápe jako služebnou.

Reformace nás učí, že by se církev nikdy neměla starat primárně sama o sebe. Církev je dokonce ta, která smí radostně vyhlížet svůj konec, kdy již nebude potřebná. Měla by si stále připomínat svoji dočasnost, měla by si připomínat svoji přináležitost k tomuto světu, se kterým pomine.

3.1.4 Laická hnutí

Poreformační vývoj laické angažovanosti v církvi prošel vývojem, který plynule přechází až do současnosti a jen těžko bychom hledali nějaké zásadní zlomy celospolečenského dosahu. Laická angažovanost sílí (snad i díky sociálním možnostem jedinců). Teologická odbornost přestává být výsadou kléru. V poreformačním laickém vývoji můžeme sledovat dva důležité směry. První je laické hnutí uvnitř církví, které usiluje o oživení stávajících struktur (zde jistě můžeme vidět návaznost na snahu o obnovu církve skrze řády a hledání laické angažovanosti ve středověku). Druhé je laické zapojení v necírkevním životě nebo na hranici mezi církví a světem, mimo klasické církevní struktury. To je jev nový, minimálně svým rozsahem. Vedle těchto dvou nových elementů je zde nadále klasická angažovanost v rámci církve a v jejích strukturách, včetně sociálních a misijních projektů organizovaných církvemi.

Laické obrodné hnutí v církvích

Po rozpadu církve do mnoha různých denominací přichází obroda, která nechce církev měnit založením nové církve, ale oživením stávajících struktur. Vrací se myšlenka reformních snah, nikoli reformačních. Štěpení na další a další církve se ukazuje jako zbytečné, protože v druhé generaci neodvratně přichází obdobné problémy, jaké

se zdály být vyřešeny odštěpením. Ukazuje se, že vesměs není potřeba nové teologie, ale spíše návratu ke kořenům. Začínají vznikat probuzenecké ostrůvky uvnitř církevních struktur, často s velkým podílem laiků. Bývají propojeny napříč denominacemi, nerespektují hranice určené teologií. Tato laická hnutí nemají potřebu oficiálního zastřešení, vznikají spontánně na místní úrovni.

Necírkevní laická (křesťanská) hnutí

Na půdě církví vznikají nové laické aktivity a projekty, které často přerostou hranice církevního prostoru a mnohdy je i opustí. Propojení s církví je pak většinou na dvou rovinách – osobní a partnerské. Propojení na osobní rovině zde bylo od samého vzniku. Mnoho charitativních a misijních organizací vyrostlo jako iniciativa jedince či hloučku nadšenců podílejících se aktivně na životě církve. Sociální či misijní projekt nabízí členům církví možnost aktivního projevení svého křesťanství v jim blízké oblasti. Osobní propojení je tak nejen skrze zakladatele, ale také skrze pracovníky a podporovatele. Druhou rovinou je propojení ve smyslu oficiální podpory, partnerství a často také v oblasti finanční (od příležitostných sbírek na daný projekt až po pravidelnou finanční pomoc).

Uvedu alespoň několik příkladů těchto laických hnutí: Armáda spásy (sociální projekty), Gedeoni (rozdávání biblí, misijní projekt), YMCA (misijní projekt mladých), u nás dobře známá ADRA (sociální projekt Církve adventistů sedméno dne), Cesta do Emauz (pastoračně obrodné hnutí) a mnoho dalších. Nemohu si nepovzdechnout, jaká je škoda, že podobné aktivity, zvláště v čase jejich začátků, berou mnozí představitelé jako konkurenci a často jsou vůči podobným aktivitám kritičtí, místo aby byli vděční, že co nedokáže nabídnout stávající církevní struktura, může nabídnout křesťanstvo ve svém celku.

3.2 Současná pozice laiků v církvích

Vedle pověření duchovenskými úkoly se dnes hovoří o ordinaci k jiným službám církve. Ordinace diaconů jako pracovníků neduchovenských, byť s plným církevním pověřením, je dnes stále více diskutována a v některých církvích již praktikována. O laickém pověření například čteme: *„Všechny volá Pán do jeho společenství následovníků. Některé pověřuje speciálním posláním. Tato laická ordinace je obecným jevem. S tím jsou spojeny přímlyvy, potvrzení skrze sbor a vyslání skrze starší, kteří vloží ruce. Placený nebo neplacený, jako hlavní zaměstnání nebo*

*jako částečné – veřejnost zná rozhodnutí, sbor stojí za těmi, které pověřil. To dává sílu.*⁸⁷

Ostrá hranice mezi laikem a knězem se postupně začíná smazávat. V katolické církvi se již dlouhý čas vede diskuse o tom, zda mnich je více laik nebo kněz. Sama existence tohoto „mezistavu“ ukazuje na nemožnost vymezení ostré hranice, jak by si někteří přáli. Vzáštní pozici mají v katolické církvi tzv. „trvalí jáhnové“, jejichž statut byl znovu uveden v praxi II. Vatikánským koncilem. *„Spočívá-li důraz kněžského úřadu na společenství církve, pak důraz jáhenství by mohl spočívat v otevřenosti: je-li kněz svátostí Krista-hlavy, pak jáhen je svátostí Krista-služebníka.*⁸⁸ Vidíme tedy, že podobná diskuse, jaká probíhá na evangelické půdě o ordinaci diakonů, probíhá též v katolické církvi okolo služby trvalých jáhnů. Řadit tyto ordinované pracovníky církve mezi laiky je již těžko možné⁸⁹, stejně jako je zřejmě nemůžeme zařadit mezi duchovenské pracovníky (kněze). Vidíme, že zde církev odpovídá na celospolečenský vývoj a můžeme předpokládat, že těchto služeb a pověření bude do budoucna přibývat.

S novým způsobem pověřování neduchovenskými službami se objevuje zcela nové chápání pojmu laik. Již to není ten, kdo je posluchačem a příjemcem, ale naopak, jedná se o aktivní členy církevního společenství, jejichž hlavní službou není duchovenská práce. (Ta často není z jejich pravomoci zcela vyjmuta, protože jsou to právě tyto aktivní osoby, které církev pověřuje i duchovenskými úkoly, byť většinou jako jednorázové nebo dočasné zastoupení pracovníků ordinovaných k duchovenské službě). Kaplánek k tomu píše: *„Vzniklo tedy něco jako mezičlánek mezi klérem a laiky, který bychom mohli možná zjednodušeně nazvat „aktivní laici“. Pokud se setkáváme s pojmy jako „laický apoštolát“, „katolická akce“ atd. je v jejich pozadí tento model: laici, kteří se podílí na úkolech hierarchie.*⁹⁰

Tím se dostáváme k důležité otázce a tou je postavení „aktivních laiků“ v církevní hierarchii. Na jednu stranu je zde snaha integrovat aktivní laiky do církevní struktury a využít jejich potenciál pro církev („přihřát si polívčičku“) a tomu jde ze strany laiků naproti zájem o církevní pověření a podporu (potřeba sociálního uznání od společnosti). Na druhou stranu je zde snaha ze strany laiků zachovat si nezávislost a ze strany církve

⁸⁷ Koller, Dietrich, Heilige Anarchie, München : Claudius, 1999, str. 110.

⁸⁸ Sborník, Katolická církev, Arcibiskupství pražské. Pastorační středisko, Služba trvalých jáhnů, Zkušenosti a reflexe, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1998, str. 5.

⁸⁹ Ať již z pohledu vzdělání (jednou z podmínek pro vstup do trvalého jáhenství je studium), ať již zaměstnanecký poměr (vesměs jde o placené zaměstnance církve).

⁹⁰ Kaplánek, Michal, Teologie laikátu, přednášky na KTF UK 2002/2003, str. 8.

naopak přirozená snaha o to, mít vliv na věci, které se dějí pod její hlavičkou. Začlenění do církve proto často bývá sice přáním obou stran, naráží ale na mnohé překážky, které nakonec vedou až k rozchodu. Snaha klerikalizovat aktivní laiky, a tak posílit hierarchické uspořádání církve o další stupínek, stejně jako snaha nechat si posvětit své křesťansky motivované aktivity a tak dosáhnout jistého posvěcení našeho jednání, jsou slepou cestou.

Z pozice církve je tedy nezbytné vytvářet pro laiky dvojí prostor. Jednak pro jejich službu ve světě a světu a to bez ambice tuto službu opanovat a integrovat do církevní hierarchie, jednak prostor pro jejich aktivní zapojení do církevního života, do rozhodovacích procesů a strategického plánování.

3.2.1 Komunitní sdílení víry

Je pryč ten čas, kdy rozhodovalo spávné učení a přesné formulace víry. Dnešní postmoderní doba dává důraz na osobní pojmenování, byť nepřesné, ale autentické a osobně srozumitelné. To nemůže vést teology a kazatele k laidáctví, naopak, musí napnout síly, aby nově a pestře dokázali pojmenovat pravdy evangelia do té míry, aby si je mohlo přivlastnit co nejvíce posluchačů, aniž by je přijímali zkresleně. Postmoderní sochař již nestaví sochy z kamene, ale z písku. Nemá potřebu tvoření, které zde po něm zůstane, ale dělá sochu pro tuto chvíli. Postmoderní teolog přináší zvěst pro dnešní den a nikoli nadčasově.

Kardinál Špidlík říká, že je *“pocitována potřeba „nové teologie života, soustředěná ne na „křesťanství“, ale na Krista, ne na pravidla chování, ale na osobu“*.⁹¹ Teologie spojená s osobním vztahem sdílená v komunitě je ceněna více než přesně formulovaná pravda v encyklopedii. Teologie kamaráda je cennější než teologie odborníka, protože kamarád je jeden a konkrétní a ručí celým svým já, zatímco odborník je na internetu tisíce a každý tvrdí něco jiného. Eklesiologie dneška musí být založena na rodině, komunitě, malém kroužku víry. Eklesiologie se musí opět vrátit k hodu beránka v rodinném kruhu, k večeři Páně “dvanácti”, kteří společně následují Krista a nesou navzájem svá břemena.

---

⁹¹ Ambros, Pavel, *Křesťan a život ve světě*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 1998, str. 26.

3.2.2 Pro svět

Jacques Maritain hovoří o rozdělení do dvou rovin – jednak roviny *“liturgické a svátostné, tedy roviny duchovna, kterou označuje přímo jako rovinu církve a jednak roviny časné, kdy jednáme jako členové pozemské obce, kterou označuje jako rovinu světa”*.⁹² Toto nebo obdobné rozdělení⁹³ je časté a bylo by vhodné k němu připsat, že pokud život takto rozdělíme na rovinu duchovní a rovinu světa, pak sotva zařadíme ohnisko Ježíšovy činnosti do roviny duchovní (liturgické či svátostné). Na této rovině najdeme jen ojedinělé příběhy: 12ti letého v chrámu, či očištění chrámového nádvoří. Naopak sledujeme v Ježíšově činnosti rovinu tohoto světa jako základní. Dokonce ani Ježíšem ustanovené svátosti nemůžeme vyčlenit do roviny svátostné, protože minimálně v počátečním období byla Večeře Páně společenstvím okolo stolu, které v sobě neslo i rovinu časnosti. Svátosti nemůžeme vnímat jako nově ustanovený kult místo chrámového. Ježíš i se svátostvimi zůstává ve světě a světu je otevírá.

Církvi se podařilo Ježíše opět vtáhnout zpět ze světa, do kterého byl poslán, do chrámových lavic, které kdysi zpřeházel. Jaká škoda! Církev se nemůže (a dnes to platí stejně jako v čase evengelijním) soustředit sama na sebe, ale na své poslání do světa. Má-li být věrná Kristu, musí za střed svého zájmu určit lidi ve světě, jenže to již neumí a i misijní aktivity se často stávají jen snahou přivést lidi do kostelních lavic nebo snahou je přesvědčit o naší pravdě.

3.2.3 Církev - rodina

V minulém století se více a více objevuje myšlenka, že základním článkem církve, elementární živou buňkou církve, je rodina. Tento obraz pro církev se objevuje jako nový důraz také v katolické církvi, která se k tomu zřetelně vyjádřila v závěrech II. Vatikánského koncilu.⁹⁴ V nich to není podáno jako protiklad vůči dřívějšímu chápání církve „kde je biskup, tam je církev“, přesto je s tímto pojetím ve diskusi a definuje církev na základě nových entit. Církev je již jen skalními církevníky chápána jako nadsborová struktura, která rozhoduje o všem důležitém na synodách a konferencích, důraz je kladen na společenství víry.

---

⁹² Ambros, Pavel, *Křesťan a život ve světě*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 1998, str. 63.

⁹³ Jiné rozdělení jsou například na společenství a prostředky spásy, inkarnační a eschatologické, služební a svátostné, res a sacramentum, superior a inferior class, případně Gratianovo rozdělení na spirituál a temporál).

⁹⁴ Poslední katolický koncil, kterého se účastnilo více než 2500 katolických biskupů. Svolal jej papež Jan XXIII a zasedal v letech 1962-1965. Je přijímán v mnoha ohledech jako přelomový. Vedle obrazu rodiny hovoří o církvi jako o ovčinci, obdělávané půdě, stavbě a chrámu.

Především z evangelické praxe víme, že informace z nadsborových grémií se jen sotva dotýkají srdcí řadových členů církve, pokud zde není nějaké důvěryhodná osoba, která za danou informací stojí. Dnes se dá říci, že platí pravidlo: *“grémium, které nenaslouchá mně, nemusím poslouchat ani já.”* Zásadní je místní společenství víry a zda za závěrem grémia stojí nějaká osoba, která je pro mne důvěryhodným garantem daného rozhodnutí. Bez této osobní garance se stává každé sebevznešenější grémium jen jedním z nepřeborné řady grémií. Mluvím-li o rodině jako o základním elementu církve, pak je třeba vyjasnit, že zde nemusí být řeč jen o pokrevní rodině, ale může jít o náhradní, chcete-li pěstounskou rodinu. Adoptivní. Může jít o rodinu víry. Jde prostě o úzké společenství, které si spolu může sednout k jednomu stolu, společenství těch, kteří mne znají a já znám je. Známe své slabé a silné stránky a není třeba (ani to není možné) na něco si před sebou hrát. Opravdovost a srozumitelnost vztahů, byť často složitých a napínavých, umožňuje hluboké sdílení víry a umožňuje tu nejpevnější podporu v čase zkoušek. Není pochyb o tom, že taková eklesiologie nemůže být založena na duchovenských pracovnících, ale na laicích.

3.2.4 Hierarchie

Dietrich Koller píše: „*Je těžké pro nositele úřadu v hierarchickém pyramidovém modelu patřit k „chudým“, které Ježíš na začátku svého kázání na hoře blahoslavlil. Téměř tak těžké, jako pro velblouda projít uchem jehly.*“⁹⁵ Proto navrhuje nehierarchický model církve. Je ale něco takového vůbec možné?

Zde je vhodné podívat se do firemních struktur a jejich změn v posledním století. Vedle hierarchických struktur se začínají objevovat nové a nové modely, které by lépe využily potenciál a zapojily dovednosti jednotlivých aktérů. Jsou zde struktury založené na odborných ostrůvcích, jsou zde projektové struktury – a objevují se nové. Nenahrazují základní kostru hierarchického uspořádání nadnárodních společností, ale na pracovišti (zvláště tam, kde jde o spolupráci kvalifikovaných odborníků) se setkáváme s opouštěním hierarchického modelu. I pro církve tedy můžeme vidět hierarchický model jako dobrou základnu, která si ovšem musí být vědoma svých limit. Vedle této základní struktury je třeba umožnit jiné formy spolupráce, které budou lépe odpovídat potřebám v místě a čase.

---

⁹⁵ Koller, Dietrich, Heilige Anarchie, München : Claudius, 1999, str. 46.

Jako protipól hierarchického uspořádání označuje Congar církev „komunikační“ - co se týká všech, má být komunikováno všemi. Tento princip subsidiarity by si měla církev rozhodně osvojit!

Vidíme, že jistá církevní hierarchie je nezbytná – do té míry, do jaké míry je církev institucí tohoto světa. Hierarchické uspořádání církve (nebo jiné firemní / společenské uspořádání) není církevní instituci cizí, je ovšem potřeba této struktury vymezit řádný prostor. Nesmíme si tímto hierarchickým uspořádáním rozdělovat místa v Božím království – ani po levici, ani po pravici. S funkčním schématem nemá Boží království nic společného. Instituci jménem církev musíme a můžeme takto nahlížet. Nepřiznávat jí vyšší ani nižší hodnotu. Je užitečná pro tento svět, ale s Božím královstvím může mít jen pramálo společného. Je to jiný rozměr.

K církevní hierarchii ještě dodejme, že láska k ní není doménou těch, kteří jsou na jejím vrcholu. Často “malí” kazatelé jsou papežštější než papež právě ve lpění na hierarchii, jejím ctění a v poslušnosti vůči ní.

3.2.5 Podle obdarování

Již jsem se zabýval hierarchickým modelem církve, rád bych ještě přidal pár řádek k řízení církve. V čase po Letnicích to jistě byli apoštolové a duchem obdarovaní lidé, kteří nabídli své služby, případně svůj dům. S postupem času sledujeme, že vedení církve přebírá klérus, který vytváří hierarchickou strukturu církve. S reformací přichází nový důraz, na Slovo Boží, na to, že církev je třeba vést skze Písmo. Ke slovu se dostávají teologové.

Dnes vidíme různé modely církve – biskupský, kongregační nebo kombinaci obojího, tedy zřízení biskupsko-kongregační. Slabinou všech se ale ukazuje, že do vedení církve nejsou vybíráni ti, kteří mají dar vést, nýbrž jsou stanovena jiná kritéria – vzdělání, bezúhonný život, kazatelské dovednosti, doporučení místního společenství atd. Jenže pouze málo teologů, kazatelů nebo lidí doporučených sbory⁹⁶ je nadáno uměním vést a řídit. Těžko považovat tyto různé dary za něco, co by Bůh lidem udílel vždy současně. Nic takového v praxi nevidíme.

Některé církve jsou si toho vědomy a snaží se tento nedostatek dohnat pomocí vzdělávání svých zaměstnanců, jiné před tím prostě zavírají oči. Přitom je v církvi dostatek lidí, kteří mají dar vést a řídit. Často ovšem nejsou ordinováni, protože nemohou, neboť jim chybí jiné důležité vlastnosti a dovednosti. A tak ti, kteří umí vést, útrpně sledují tápání těch, kteří vést neumí, ale musí. Je třeba, aby církev našla způsob, jak

---

⁹⁶ Navíc se toto doporučení nežádá pro vedení církve, ale pro kázání, nebo prostě jen tak, jako doporučení ve smyslu bezúhonnosti křesťanského života.

tuto nesrovnalost překonat. Je třeba, aby církve řídili ti, kteří mají dar řídit. Uvědomuji si, že jakkoli je to zřejmé, je to také převratné. Řízením nemohou být pověřováni lidé, kteří sice mají teologické vzdělání (nebo jsou ordinováni), ale nemají obdarování k tomu, aby vedli společenství. To ovšem neznamená, že bychom se měli vzdát teologie. Naopak, je třeba, aby teologové připravili jasné zadání. Je to stejné, jak když konstruktér připraví postup, podle kterého se bude výrobek svařovat. Provede patřičné výpočty, připraví výkres a vysvětlí svářeči, k čemu to všem má sloužit. Svařovat to pochopitelně už nebude konstruktér, ale svářeč, protože ten to umí lépe. Teologové se musí naučit vytvářet teologické zadání pro ty, kteří jsou Bohem obdarováni k tomu, aby církve vedli. Ti, kteří mají dar církve vést, musí v pokore přijmout zadání od teologie, aby nezeužívali církve ke svým plánům a záměrům, ale sloužili Bohu.

Snad jen dodám, že podobně jako s darem vést a vedením je to i s jinými oblastmi církevního života. Nikoli náhodou je kazatel přirovnáván k všemělovi a všeznátkovi a budiž kazatelům ke cti přiznáno, že jsou mnohdy do této role vmanipulováni a vtlačeni proti své vůli.

3.2.6 Všeobecné kněžství

Bylo by omylem domnívat se, že termín „všeobecné kněžství“ je výsadou evangelíků. Katolická církev mluví o dvou typech kněžství – služebném a všeobecném. Podle *Lumen Gentium* se tyto dva typy kněžství neliší pouze stupněm, ale podstatou.⁹⁷

Na evangelické straně je tento pojem vykládám různě. Teologie není tou, která by bránila všeobecnému kněžství. Daleko více je problém s praxí. Teoreticky bychom jistě mohli připustit, že kdokoli může být pověřen svátostnými úkony (viz výše Luther v kapitole 4.1.3.), pravidlem ovšem je, že ordinace služebníků je natolik závazná a výsadní, že neordinovaní jsou odsouzeni vždy do role pasivních příjemců nebo maximálně do role roznašečů (i to má v praxi hierarchický nádech, protože roznášet mohou jen někteří, kteří mají určité postavení v rámci společenství, např. jsou staršími) a svátostné ustanovení smí pronášet pouze ordinovaný služebník. Tato praxe neodpovídá teologickému rozpoznání, které reformace učinila a zůstává tak v předreformační praxi.

Doc. Sláma vtipně navrhuje v souvislosti s tím, jak pojem laik vznikl a jaké konotace má v návaznosti na Starý zákon (Ozeáš) pojem „všeobecné laictví.“ Píše: „*Reformační církve prakticky převzaly*

---

⁹⁷ *Lumen gentium* – dogmatika konstituce II. Vatikánského koncilu o církvi, část 10 Všeobecné kněžství.

*podvojnost duchovní vs. lid. Změnily zadání funkcionáře: jeho úkolem není především administrovat svátosti, ale kázat a vyučovat. Lid ale i zde zůstává pasivním konzumentem.*⁹⁸

Je tedy na místě, abychom oprášili učení o všeobecném kněžství a uváděli jej do praxe, aby mohla rozkvést služba všech. *„Mlčení o všeobecném kněžství věřících vede laiky k naprosto pasivní přítomnosti v katolické církvi a k „mystice“ úřadu. Takto traktovaná teologie úřadu je hluboce vepsána do konkrétních církevních zkušeností.*⁹⁹ Tato mystičnost úřadu, jakkoli se stále vrací a prosazuje zvláště při vysluhování svátostí, nemá v Písmu opodstatnění, stejně jako pasivita laiků.

Mystičnost a posvátnost (ve smyslu tajemnosti) k večeři Páně patří a jsou její přirozenou součástí, protože se při ní setkáváme se vzkříšeným Kristem. Něco z tajemství mezi Kristem a církví spočívá přirozeně v očích účastníků večeře Páně také na těch, kteří večeři Páně vysluhují. Přenesení této posvátnosti je ovšem diskutabilní a nese v sobě nebezpečí, které reformace vycítila. Proto také nemluví o knězi, který proměňuje a zaručuje platnost svátosti, ale mluví o služebníku, který přisluhuje a zůstává služebníkem bez dispozičního práva. Pokud by snad evangelický služebník nabyt dojmu, že je vnímán jako ten, který proměňuje a disponuje svátostmi, měl by ihned vběhnout do zástupu mezi lidi a volat: *„Co to děláte? Vždyť i my jsme smrtelní lidé jako vy. Zvěstujeme vám, abyste se od těchto marných věcí obrátili k živému Bohu, který učinil nebe, zemi, moře a všechno, co je v nich.*¹⁰⁰

Dovolím si tedy shrnout, že všeobecnému kněžství je třeba rozumět jako kněžství sdílenému, společnému. Jsme společně jako církev poslání plnit velký úkol. Nikoli jen silní a obdarovaní jedinci, ale církev jako společenství, kde jsou dary „propůjčovány“ jednotlivcům v rámci potřeby celého těla.

---

⁹⁸ https://www.evangnet.cz/diskuze/vlakno/forum/cce/krize_cce//4347.

⁹⁹ Ambros, Pavel, *Křesťan a život ve světě*, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 1998, str. 80.

¹⁰⁰ Sk 14,15.

4. Kdo je laik podle laiků?

V dotazníkovém průzkumu jsem se věnoval především otázce, jak dnes lidé rozumí pojmu laik ve vztahu k církvi. Položil jsem celkem 7 otázek, požádal o vyplnění s tím, že není žádná odpověď správná nebo špatná, ale je třeba hledat takové odpovědi, které nejlépe vystihují názor respondenta. Snažil jsem se o to, aby lidé před vyplněním nebyli ovlivněni ani oficiálním stanoviskem církve (např. informací, kdo je laik z pohledu řádu církve apod.) ani tím, že by nejprve o věci diskutovali a pak dotazník teprve vyplňovali. Žádal jsem je, aby odpovídali za sebe, jak vidí věci oni sami. Odpovědi mohl každý zatrhnout více a pokud nechtěl, nemusel na otázku odpovídat vůbec.

Průzkum byl prováděn ve sborech po nedělních bohoslužbách (někteří si brali dotazníky domů a přinesli je o týden později). Jedná se tedy o aktivní účastníky evangelických bohoslužeb. Dotazníků bylo rozdáno víc, než kolik se jich vrátilo, některé byly vyplněny jen částečně.

Na některých dotaznících je evidentní nesouhlas s kladenými otázkami a snaha pojmout termín laik jiným způsobem, než jak jej to dotazník předkládal.

Průzkum byl prováděn v první polovině roku 2016 a to ve sborch Evangelické církve metodistické (8 sborů), Českobratrské církve evangelické (2 sbory) a Církve bratrské (1 sbor). Celkem bylo vráceno 156 vyplněných dotazníků, které byly následně zpracovány a vyhodnoceny. Vyhodnocení bylo provedeno dvojím způsobem.

Především prostým seřazením do tabulky podle zatržených odpovědí. Vzhledem k velkému počtu individuálních odpovědí a poznámek vedle navržených odpovědí, provedl jsem také analýzu těchto nestandardizovaných reakcí, které se někdy shodovaly a pomohly tak odhalit další souvislosti a pohledy na „laika“.

Na otázku, zda se respondent cítí laikem (otázka 6. Cítíte se být: a) Laik, b) Protějšek laika, případně doplňte...), odpovědělo 103 respondentů, že se cítí laikem, 15 respondentů, že se cítí jeho protějškem. K tomu je třeba poznamenat, že důvod, proč respondenti zatrhli, že se necítí být laikem, neznámá, že jsou ordinovaní duchovní nebo kazatelé. Někteří se necítí být ve věcech víry naprostými laiky (lidmi zvenčí), a proto o sobě napsali, že jsou již protějškem laika. Naopak, někteří se ještě necítí být laikem, protože jim laik splývá s pojmem „laický kazatel“. K tomu ale více níže.

Dotazník je v příloze 1.

Výsledky dotazníků jsou uvedeny v příloze 2.

4.1 Protějšek laika

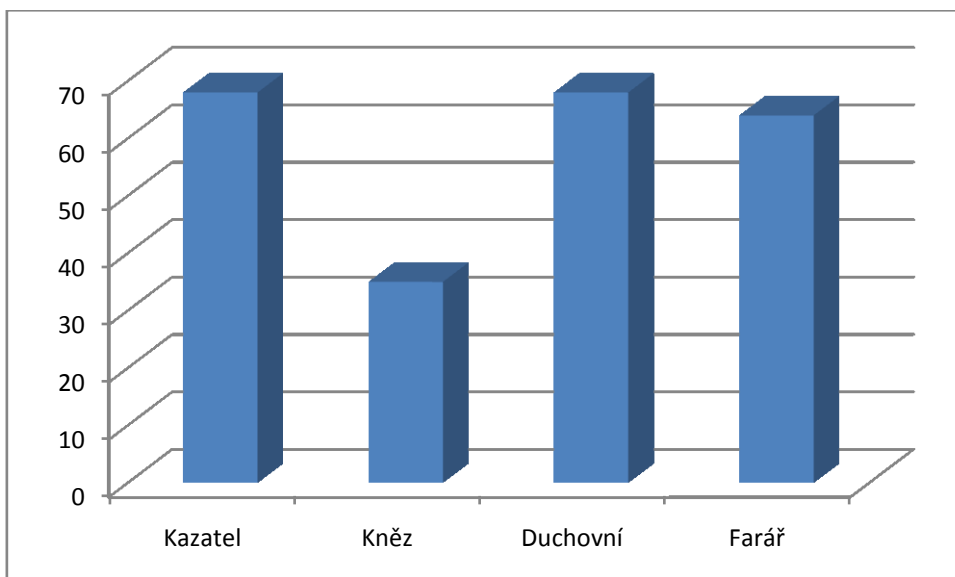
Dělicí čára mezi laikem a nelaikem

Otázky 1 a 2 se primárně nezabývají laikem, ale jeho protějškem.

Otázka 1: Kdo je v církevní struktuře protějškem laika?

- a) Kazatel (68)
- b) Kněz (35)
- c) Duchovní (68)
- d) Farář (64)

V první otázce měl respondent na výběr ze čtyř možností, případně mohl sám doplnit i jiné označení. V teoretické části práce se tomuto problému věnuje kapitola 1.2. Kdo laikem není.

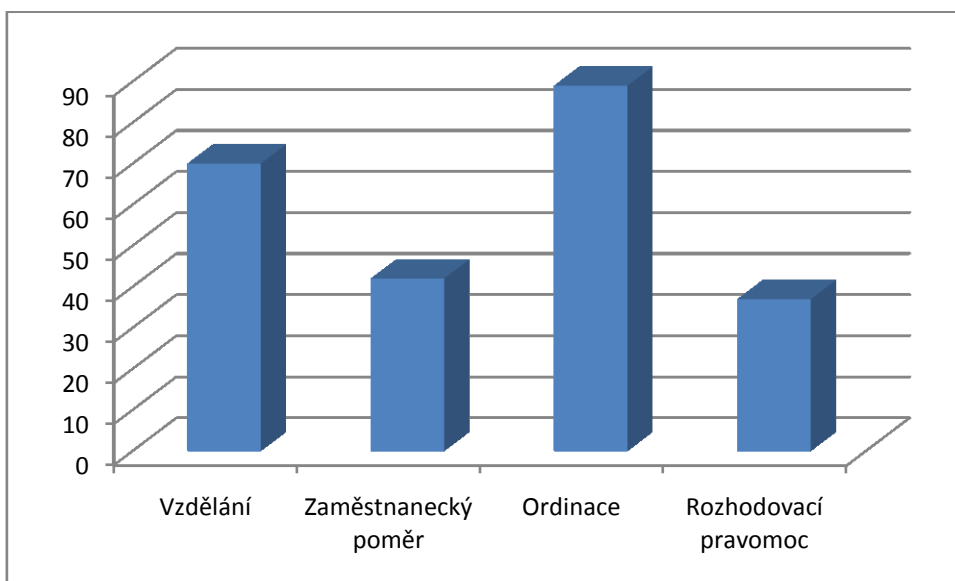
Z výsledků je patrné, že pojem kněz se v evangelických církvích příliš nepoužívá. U ostatních pojmů je již rozdíl malý. Nejčastěji zvoleným protějškem laika je duchovní.

V odpovědích byl doplněn jako protějšek laika prostě ten, kdo je v církvi zaměstnán (což předjímalo druhou otázku) nebo ten, kdo je „duchovně dospělejší“. Také byla uvedena odpověď „Bůh“, což zřejmě vychází z toho, že laici společně tvoří církev a jejich protějškem v církevní struktuře je pochopitelně Bůh. Zřejmě podobná úvaha stála za odpovědí, že protějškem jsou „všichni“ a nebo že protějšek neexistuje.

Otázka 2: Co odlišuje tento „protějšek“ z předchozí otázky od laika?

- a) **Vzdělání (70)**
- b) **Zaměstnanecký poměr (42)**
- c) **Ordinace (89)**
- d) **Rozhodovací pravomoc (37)**

Ve druhé otázce jsem zjišťoval, co je podle respondentů rozhodující pro to, kdo je laikem a kdo nikoli. Opět bylo možné doplnit vlastní kritérium odlišnosti. V teoretické části práce se tomuto problému věnuje kapitola 1.3. Kritérium laickosti.

Je zajímavé, že nejčastěji zvoleným kritériem je ordinace a nikoli vzdělání, byť to zaostalo za ordinací jen nepatrně. Může to být proto, že je ordinace v evangelickém prostředí podmíněna vzděláním a při zvolení varianty ordinace mohl respondent předpokládat, že tím zahrává i vzdělání.

Výsledek odpovídá dvojímu pojetí ordinace, jak jsem jej nastínil v teoretické části v kapitole 3.1.3. Reformace. V předreformační době a následně v katolické tradici je kladen důraz na ordinaci (apoštolskou sukcesi), v reformačním směru je kladen důraz na vzdělání.

Je pro mne překvapující, že zbylým dvěma kritériím je dána tak malá váha. U „rozhodovacích pravomocí“ předpokládám, že je výsledek ovlivněný přílišnou rozvolněností představ, které tento termín vyvolává. Naopak „zaměstnanecký poměr“, který v sobě nese i „rozhodovací

pravomoci“ je pro mne překvapením. Zřejmě by bylo potřeba ještě zjistit, zda respondenti vycházeli z toho „jak věci jsou“ (mnoho zaměstnanců církve se nazývá laiky) a nebo „jak věci mají být“. Tuto věc žel dotazník nezohlednil.

V odpovědích se také objevili jiné varianty. Kritériem by tak byla podle některých „povolnost“ (opakovalo se vícekrát), zmocnění Duchem svatým (asi myšleno obdobně jako „povolnost“), případně odpovědnost, osvícení, víra v Ježíše (zde šlo o pochopení laika jako toho, kdo je „mimo“ společenství víry). Zvláště u kritéria „povolnost“ je třeba přiznat biblickost tohoto názoru, který zřejmě vychází z 1. listu do Korintu z 12. kapitoly, kterou zmiňuje Hus, Chelčický i Luther, jak o něm byla také řeč v teoretické části.

Povolání jako rozhodující moment pro službu se pak projevuje i v další odpovědi, co může a nemůže laik vykonávat – jde o to, k čemu jej Bůh povolal.

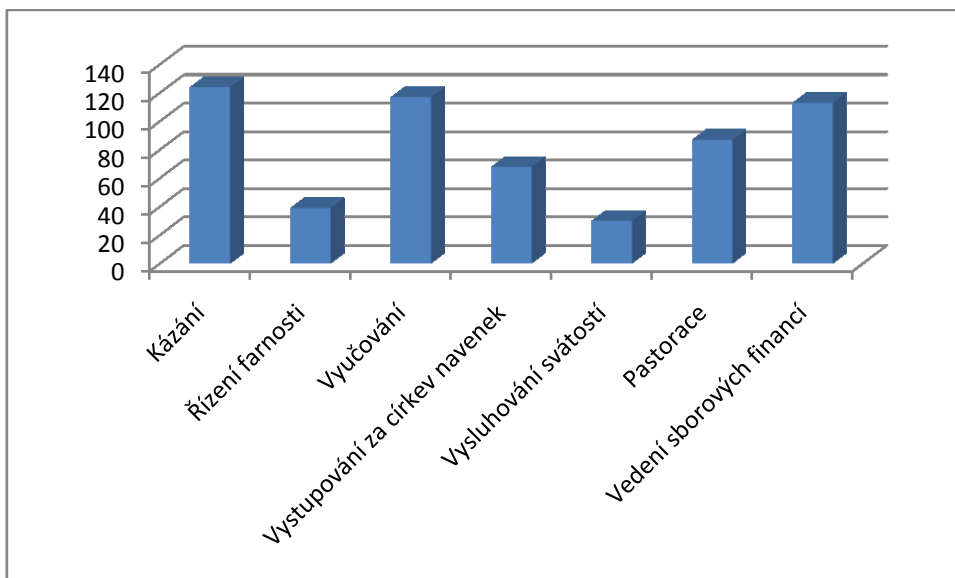
4.1.2 Co smí laik vykonávat?

Otázka 3: Které činnosti může vykonávat laik?

- a) Kázání (124)
- b) Řízení farnosti (39)
- c) Vyučování (117)
- d) Vystupování za církev navenek (68)
- e) Vysluhování svátostí (30)
- f) Pastorece (87)
- g) Vedení sborových financí (113)

Třetí otázka si kladla za úkol zjistit, které sborové činnosti jsou vnímány jako výlučně nelaické. Úmyslně jsem dal do dotazníku i varianty, kde jsem předpokládal shodu u všech, což se ovšem nepotvrdilo.

Především mi šlo o zjištění, zda vysluhování svátostí je vnímáno výlučně nelaicky, případně zda je takto vnímáno i kázání. Respondent mohl dopsat i jiné činnosti, které považoval za důležité zmínit.

Potvrdil se předpoklad, že vysluhování svátostí lidé považují za něco, co přísluší především ordinovaným pracovníkům. Zajímavé je, že řízení farnosti je pro většinu respondentů doménou nelaiků. Ukazuje to na jistou formálnost farních staršovstev.

Celkem očekávatelný byl výsledek u „vedení sborových financí“, kde převažoval názor, že se nejedná o něco, co by měl dělat výlučně ordinovaný služebník.

Poněkud překvapující je, že kázání a vyučování jsou považovány za něco, co není doménou kazatelů. To jde zcela proti reformačnímu pojetí. Pokud k tomu přidáme opačný výsledek u vysluhování svátostí, pak je zřejmé, jak hluboce je v evangelických církvích zakotveno chápání duchovních (nelaiků) ve smyslu svátostném (kněžském) a nikoli ve smyslu vzdělávacím (vyučování Písmu).

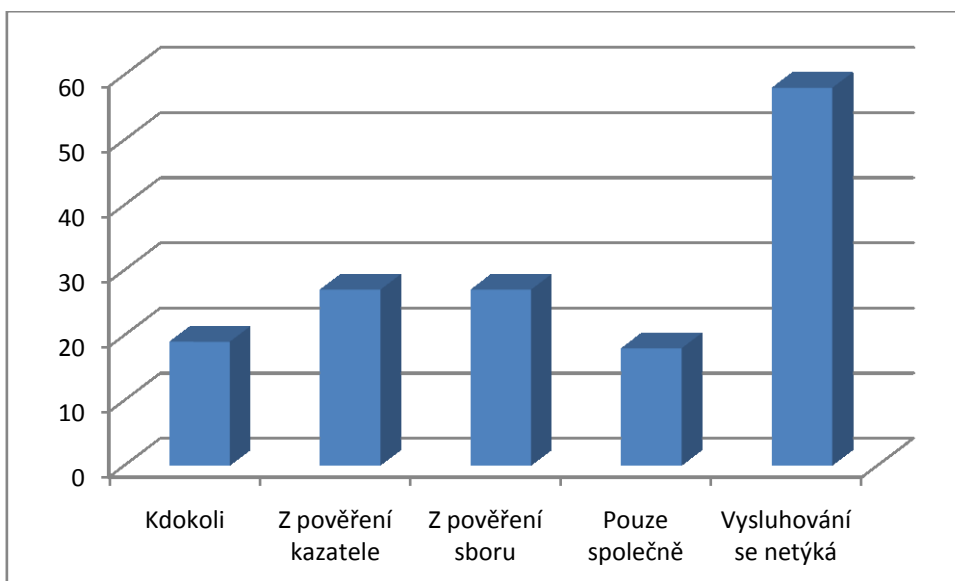
4.1.3 Všeobecné kněžství

Otázka 4: Znamená „všeobecné kněžství“ podle Vás princip, že:

- Kdokoli z věřících smí vysluhovat svátosti (19)
- Svátostí smí vysluhovat kdokoli, koho kazatel pověří (27)
- Svátostí smí vysluhovat kdokoli, koho pověří sbor / společenství (27)
- Svátostí smí být vysluhovány pouze společně (tedy nikoli soukromě)(18)
- Vysluhování svátostí se to netýká (58)

Zde jsem hledal odpověď na otázku, jak lidé chápou všeobecné kněžství. Jednak zda je v očích lidí kněžství a vysluhování svátostí

některým propojeno a lidé je řadí k sobě a jednak, zda pověření k svátostem odvozuje lidé od společenství nebo od něčeho, co bychom mohli nazvat sukcesí, jakýmsi předáním z jedinice na jedince. V teoretické části se tématu věnuje odstavec o všeobecném kněžství v kapitole 1.2. Kdo laikem není a 3.2.6 Všeobecné kněžství. Současná pozice laiků v církvi. Vracím se k němu také v následujících kapitolách, ve kterých se věnuji postavení laika v biblických i pobiblických etapách vývoje.

Všeobecné kněžství není nijak výrazně spojováno s vysluhováním svátostí. Značná část respondentů se domnívá, že to spolu nesouvisí. Jen menší část se domnívá, že všeobecné kněžství se týká vysluhování v tom smyslu, že vysluhovat svátosti smí kdokoli. Je to plně v intencích současné praxe, kdy se o všeobecném kněžství hovoří, ale vysluhování Večeře Páně stejně jako křest jsou svěřeny výhradně do rukou ordinovaných pracovníků.

Pokud by měl být laik pověřen k vysluhování svátostí, pak se mírná většina přiklání k tomu, že by toto pověření měl přijmout od společenství, nikoli od kazatele. Snad je za tím povědomí o tom, že i kazatel má pověření skrze společenství, skrze „vocatio externa“.

4.1.4 Jak nahradit slovo laik?

Jak již bylo v teoretické části podtrženo, je slovo laik velmi problematické a jeho užívání se snadno stane zavádějícím. Proto mne zajímalo, jakým jiným slovem by se tento termín mohl nahradit. Této

otázce odpovídá v teoretické části práce kapitola 1.1. Jak nahradit slovo laik?

Otázka 5: Jakým jiným slovem byste nahradili slovo „laik“ v církvi?

Odpovědí byla celá řada, pokusil jsem se je proto setřídít do skupin. Pouze uvedu k počtu odpovědí, že ne všechny dotazníky byly v této kolonce vyplněny a některé naopak měly návrhů hned několi.

Člen

Člen církve či sboru (vyskytlo se celkem 16x), blízké tomuto pojmu jsou také křesťan, farník, bratr (sestra), ovečka, lid (lidi, člověk), milující Boha (patřící Bohu), učedník, věřící. Důraz v této skupině je kladen na obecnost pojmu laik, tedy že laici jsou všichni a nezáleží na ordinaci, vzdělání, zaměstnání – žádné kritérium zde není naznačeno.

Začátečník

Nebo také nováček, duchovně mladší, amatér. Těchto odpovědí bylo 14 a respondenti se pokusili definovat laika pozitivně.

Nestudovaný

Tato skupina by se dala spojit s předchozí, ale jde o definování laika negací, deficitně: Nestudovaný, nevzdělaný. (K negujícím formulacím ještě patří neduchovní a neordinovaný, ke kterým se ještě vrátíme). Celkem bylo návrhů negativního vymezení laika 18. (V následující otázce se několik respondentů označilo za „studenty“ nebo „studenty teologie“, čímž se označili za něco mezi laikem a jeho protějškem.)

Angažovaný

Důraz na aktivní přístup kladlo více respondentů, často prostým přívlastkem k jinému výrazu (aktivní bratr, angažovaný křesťan...). Do této skupiny bych zařadil i velmi častou odpověď služebník (16x) a pomocník (9x). Pomocník je často uváděn jako pomocník kazatele, nebo jako pravá ruka kazatele. Jde tedy o aktivního člena církve, který zastává určitou pozici v rámci společenství.

Dobrovolník

Důraz na neplacenou práci u laiků dalo 6 respondentů.

Duchovní, kazatel

Kupodivu velká část respondentů považuje laika za někoho, kdo stojí v čele společenství. Starší bratr, učitel, kazatel, pastor, duchovní,

ordinovaný, klerik, kněz. Celkem takto hodnotilo laika 14 respondentů. Řekl bych, že tyto odpovědi podtrhují to, že laik je termín bez předchozího definování téměř nepoužitelný. Dává za pravdu těm teologům, kteří navrhují tento termín definitivně opustit.

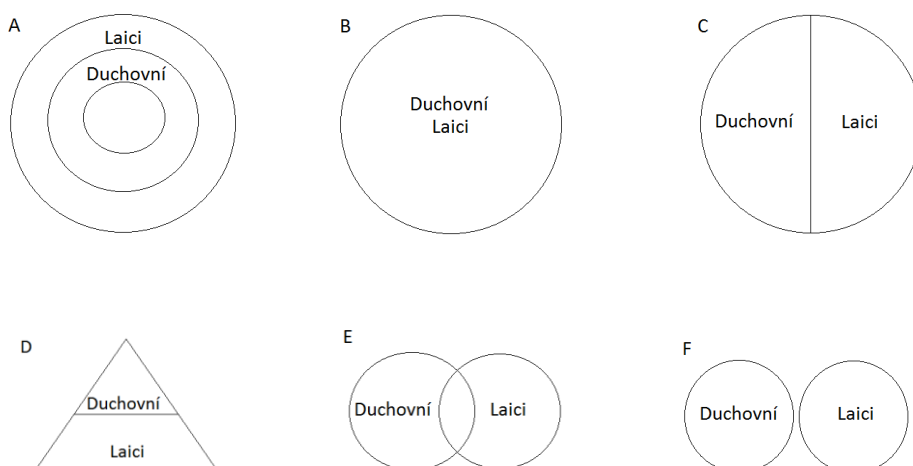
Jak již bylo zmíněno výše, vyskytly se ale zcela opačné návrhy, jak nahradit slovo laik.

Čestnost těchto odpovědí koresponduje s odpověďmi na otázku 2. (Co odlišuje tento „protějšek“ z předchozí otázky od laika?)

4.1.5 Model církve

Na výběr měli respondenti modely, ze kterých měli vybrat, který jim připadá nejvhodnější.

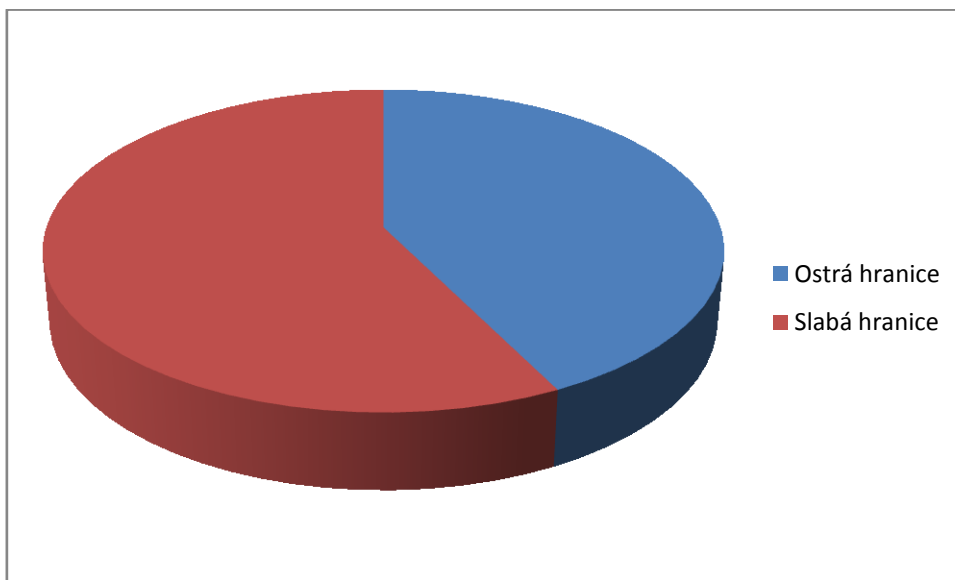
Otázka 7: Vyberte model, který Vám připadá nejvhodnější:

V této poslední části jsem se pokusil formulovat otázku vizuálně a emočně. Pomocí obrázků jsem vyjádřil různé vztahy mezi laiky, duchovními, církví jako celkem a Bohem. Zjišťoval jsem, zda lidé vidí mezi laiky a duchovními ostrou hranici. Varianty A, C, D a F, tedy varianty vykazující ostrou hranici mezi laiky a duchovními, zvolilo 63 respondentů. Naopak jako neostrou ji vnímalo 116 respondentů. Druhou zjišťovanou skutečností bylo, zda účastníci bohoslužeb považují duchovní za ty, kteří jsou blíže Bohu, zda vnímají vztah duchovní – laik hierarchicky. Varianty hierarchické, tedy A a D, zvolilo 77 respondentů. Ostatní varianty, které jsou nehierarchické zvolilo 102 respondentů. Položení této otázky bylo spíše pokusem uchopit téma

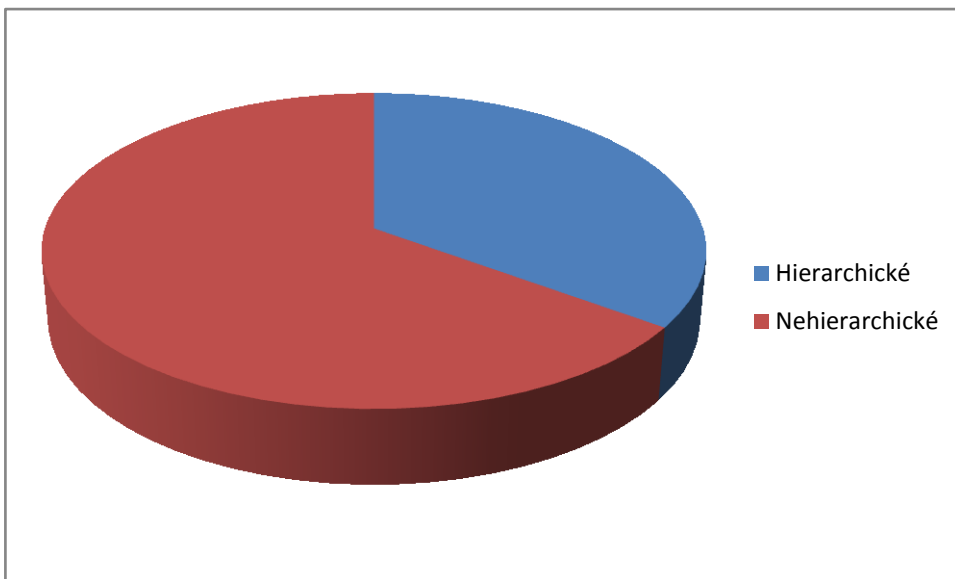
neobvyklým způsobem, který umožní respondentům neverbální pohled na věc. Často se však lidé i v této otázce sami chopili verbální komunikace a připsali, proč danou variantu zavrhli nebo v čem jim nevyhovuje.

Ostrost hranice mezi laikem a duchovním
odpovědi A, C, D a F oproti odpovědím B a E

Ukazuje se, že hranice mezi laikem a duchovním není vmínána vyostřeně. Měňší část respondentů vybrala odpověď, kde byla hranice jednoznačná. Nejčastěji vybranou odpovědí byla varianta E, kde duchovní a laici jsou ve dvou vzájemně se prolínajících množinách. Dalo by se to snad nejlépe interpretovat jako prolínání dvou rozdílných skupin (nikoli však ostré, jak to nabízela varianta C nebo F a ani zcela smíšené, jak to nabízela varianta B).

Hierarchické chápání vztahu laik – duchovní
odpovědi A a D oproti odpovědím B, C, E a F

Hierarchické chápání církve (vztahu duchovní – laik dle obrázku A a D) není lidem příliš blízké. Hierarchické modely vybrala pouze třetina. Téměř dvě třetiny se přiklonily k modelu, kde duchovní a laik byli vedle sebe jako rovnocenní partneři.

Naopak v některém dotazníku bylo u varianty A ještě doplněno do prostředního kruhu „Bůh“, což podtrhlo navržený model ještě výrazněji, než jak byl zamýšlen. Podle tohoto chápání je Bohu duchovní blíží, než laik. Podobně to evokuje i obrázek D, ale je třeba říci, že zatržení hierarchického modelu nutně nemusí takový výklad znamenat. Bůh na navržených modelech není znázorněn úmyslně, protože by to evokovalo ještě další varianty.

4.2 Shrnutí dotazníkové části

Dotazník ukazuje nejednotnost v pohledu na to, kdo je laik. Jednak je zde principiální nepochopení termínu laik, kdy jedni mají laika za duchovního a druzí za neduchovního, jedni za ordinovaného a druzí za neordinovaného atd. (viz odpovědi na otázku č. 6). Některé odpovědi zjevně plynuly z neznalosti církevního užívání tohoto pojmu a vycházely z termínu užívaného v běžné řeči – tedy neodborník, neznalý věci. Jiné odpovědi vycházely ze znalosti pojmu „laický kazatel“ a chápali laika jako církevního profesionála, který má všechny pravomoci duchovního. Vedle této základní rozdílnosti pak vidíme druhou rovinu, na které se odpovědi rozcházejí. Většina odpovědí chápala laika jako člena církve nepatřícího k církevní hierarchii, ukazují se ovšem značné rozdíly mezi

pojetím služby laika a jeho pravomocemi. Vidím proto užívání slova laik jako velmi problematické a kloním se k jeho opuštění a nahrazení novým termínem s novým definováním tohoto, o čem vlastně chceme hovořit, vedeme-li diskusi o „laicích“.

5. Závěrem

Pro evangelickou teologii zabývající se jednotlivými skupinami v rámci církve nezbyvá než opustit pojem „kněz“ stejně jako „laik“, protože v novozákonním pojmosloví (pokud pojem laos přijmeme jako odpovídající pojmu laik) mají stejný obsah a nic jimi nedokážeme rozlišit. Jsou to pojmy, které označují tutéž věc z jiného úhlu pohledu – církev je královské kněžstvo i lid náležející Bohu. Užití obou těchto slov je navíc do té míry zatíženo minulostí a růzností chápání, že tyto pojmy ani nelze rozumně využívat bez předchozího definování, co pod nimi rozumíme.

Vedeme-li diskusi o tom, kdo je laik, narážíme vesměs na problém, co vlastně rozumíme pod pojmem církev. Musíme se nejprve ujednotit na tom, zda hovoříme o církvi jako instituci (ve smyslu organizace, denominace) nebo církvi jako Bohem utvořené entitě (někdy označovanou jako Církev).

Mluvíme-li o církvi jako instituci, doporučil bych využívat jiné pojmy, než laik. Také bych doporučil nedělit Boží lid na dva tábory, ale využít širší škálu dělení, podle potřeb, pro které chceme Boží lid rozčlenit do více skupin. Velmi užitečná je hranice daná zaměstnaneckým poměrem.

Tato hranice by byla vhodná především pro grémia rozhodující o ekonomických záležitostech. V případě svátostí by zřejmě dobře posloužila dělicí číra podle ordinace, kterou ovšem nelze chápat jako vyšší úroveň křesťanskosti, ale jako svěřenou odpovědnost. Všechny tyto služby by měly mít jedno společné – totiž to, že se jich ujímají (jsou jim pověřováni) lidé podle obdarování, která jim dal Bůh.

Mluvíme-li o církvi jako Bohem utvořené entitě, pak by snad bylo lépe než slovo laik, užívat pojem křesťan. Výhodou tohoto pojmu je jeho biblickost, spojení s Kristem, byť v českém jazyce je slovo křesťan často spíše spojeno se křtem než s Kristem. Snad by bylo lépe využít slova kristovec, to ovšem není zcela zažitá a zní mírně výstředně a není lidem mimo církev srozumitelné. Termín křesťan zahrnuje všechny členy Církve bez rozdílu a také je výhodou, že tento termín nemá sekulární užití.

Zůstaneme-li u eklesiologie, bez které těžko porozumět pojmu laik, je třeba připomenout, k čemu zde církev je. Církev jako instituce musí sledovat jedině – aby zde byla jako servisní místo, kde je vytvářen prostor pro Božské, pro Církev, která se děje tam, kde se Boží lid schází. Od církevní instituce nelze a ani netřeba očekávat víc ani míň.

Vidíme-li církevní instituci střízlivě v rámci jejích mantinelů a limit, vyhneme se zklamáním i nedorozuměním.

Institucionální církev je v roli správce hostiny, který má za úkol vše připravit, aby hosté mohli přijít, aby mohla přijít nevěsta a ženich. Tato role má pouze časný rozměr. Institucionální církev je zde proto, aby připravila prostor, kde se lidé mohou setkávat s Hospodinem. Nemůže toto setkání zajistit, ale jako Abraham může vše připravit a čekat na to, že Hospodin se přizná k připravené oběti. Nikdy nesmí vzít věci do svých rukou, ale vždy jen přisluhovat pravému a jedinému veleknězi. Z pohledu věčnosti patří institucionální církev plně tomuto světu a s tímto světem také pomine. Je smutné, jak instituční církev dovede zapřáhnout do svých služeb Boží království! Jak mnozí jednají, jako by budování institucionální církve mělo přesah do věčnosti. Jako by místo v hierarchii církevní instituce zde na zemi bylo jakýmsi příslibem místa v Božím království. Dočasnost a světskost instituční církve je ale trpkou skutečností. Ale je to právě ona, kdo smí s nadějí vyhlížet svůj konec, kdy již nebude potřebná, protože tehdy „*budeme navždy s Pánem*“ 1Tes 4,17. Pro ni, stejně jako pro každého křesťana, každého laika, je stále aktuální slovo Jana Křtitele: „*On musí růst, já pak se menšit.*“ J 3,30

Seznam literatury

- Ambros, Pavel, Křesťan a život ve světě, Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc, 1998
- Ambros, Pavel, Laik a jeho poslání, Centrum Aletti, Olomouc, 2011
- Congar, Yves, Der Laie, Schwabenverlag Stuttgart, 1956
- Halama, Jindřich, Sociální učení českých bratří 1464–1618, Brno, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2003
- Hus, Mistr Jan, O církvi, Nakladatelství československé akademie věd, Praha 1965
- Chlečický, Petr, O trojím lidu, Sbor Husův v Táboře, 1945
- Kalvín, Jan, Malé pojednání o večeři Páně, Praha, Kalich, 2008
- Kaplánek, Michal, Teologie laikátu, přednášky na KTF UK 2002/2003
- Koller, Dietrich, Heilige Anarchie, München : Claudius, 1999
- Kraemer, Hendrik, A theology of the laity / by Hendrik Kraemer, Philadelphia: The Westminster Press, c1958
- Lloyd, A. Kingsley, Leienapostolat im 18 Jahrhundert, Studiengemeinschaft für Geschichte der EMK, 1986
- Luther, Martin, O svobodě křesťanské. Babylonské zajetí, Praha 1935
- Matulová, Lucie, Calvinova eklesiologie, bakalářská práce, KTF UK, Praha 2013
- Molnár, Amadeo, Komenského pojetí církve, Rada církví pro křesťanskou výchovu, Praha, 1969
- Nauner, Peter, Laici a klérus? Společenství Božího lidu, Vyšehrad 1997
- Schmidhuber, Kurt, Der andere Paulus: kritische Betrachtungen eines Laien, Schwäbisch Gmund: Signum, [199?]

Encyklopecie, sborníky a ostatní:

Bula Unam sanctam

Der Laie in Gemeinde und Kirche: Materialien der Budenssynode vom 13. Bis 17. Mai 1977 in Görlitz / Im Auftrag der Synode des Bundes der Evangelischen Kirchen in der DDR herausgegeben von Christa Gregel und Dietrich Mendt, Berlin, Evangelische Verlagsanstalt, 1979

Evangelisches Kirchenlexikon, Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, band 2, heslo „Klerus und Laien“, 1985-1997

Kniha svornosti, Praha, Kalich, 2006

Lexikon für Theologie und Kirche, Norbert Mette, Herder 1997

Religion in Geschichte un Gegenwart, Moth, Siebeeck, 2002

Sborník, Katolická církev, Arcibiskupství pražské. Pastorační středisko, Služba trvalých jáhnů, Zkušenosti a reflexe, Praha: Pastorační středisko při Arcibiskupství pražském, 1998

Theologische Realenzyklopadie , (German Edition), Walter de Gruyter, Berlin, Band 20 – Laie, Berlin 1991

Internetové zdroje:

Diskuse na internetové stránce www.evangelnet.cz na téma „Laická služba v církvi“, úvodní materiál Tomáš Molnár, hlavní příspěvek Petr Sláma
https://www.evangelnet.cz/diskuze/vlakno/forum/cce/krize_cce//4347

Martínek, Michael, Kdo je laik, Srovnání pohledu Petera Neunera (Laici a klérus) a Pavla Ambrose (Křesťan a život ve světě)
<http://www.getsemany.cz/node/406>

Pořad věnovaný laickým představitelům Českobratrské církve evangelické (Dosluhující synodní kurátorka Lia Valková a nastupující synodní kurátor Vladimír Zikmund)
http://www.rozhlas.cz/radiowave/hergot/_zprava/hergot-laici-kteri-vedou-cirkev--1495797

Přílohy

1. Dotazník

1. Kdo je v církevní struktuře protějškem laika?

- a) Kazatel
- b) Kněz
- c) Duchovní
- d) Farář

Případně doplňte: .....

2. Co odlišuje tento „protějšek“ z předchozí otázky od laika?

- a) Vzdělání
- b) Zaměstnanecký poměr
- c) Ordinace
- d) Rozhodovací pravomoc

Případně doplňte: .....

3. Které činnosti může vykonávat laik?

- a) Kázání
- b) Řízení farnosti
- c) Vyučování
- d) Vystupování za církev navenek
- e) Vysluhování svátostí
- f) Pastorage
- g) Vedení sborových financí

Případně doplňte: .....

4. Znamená „všeobecné kněžství“ podle Vás princip, že:

- a) Kdokoli z věřících smí vysluhovat svátosti
- b) Svátosti smí vysluhovat kdokoli, koho kazatel pověří
- c) Svátosti smí vysluhovat kdokoli, koho pověří sbor / společenství
- d) Svátosti smí být vysluhovány pouze společně (tedy nikoli soukromě)
- e) Vysluhování svátostí se to netýká

5. Jakým jiným slovem byste nahradili slovo „laik“ v církvi?

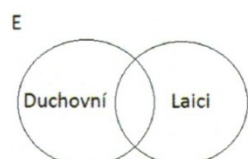
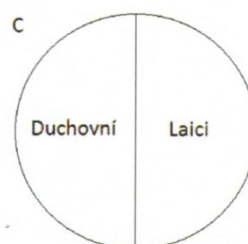
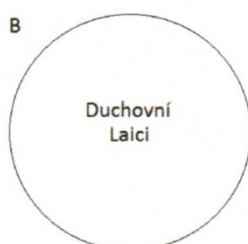
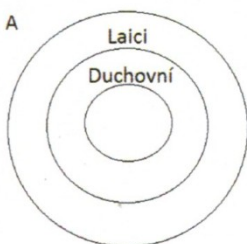
.....

6. Cítíte se být:

- a) Laik
- b) Protějšek laika

Případně doplňte: .....

7. Vyberte model, který Vám připadá nejvhodnější:

2. Přehled výsledků dotazníku

Počet dotazníků	ECM Bolevec	ECM Tachov	ČCE Jbc	ČCE Prácheň	ECM Praha	ECM H. Počernice	Mikulov	Maranatha	CB Plzeň	ECM Protivín	Litoměřice	Celkem
	38	17	8	9	12	9	12	17	19	8	16	165
Kdo je v církevní struktuře protějškem laika?												
Kazatel	10	7	2	1	7	2	7	4	14	5	9	68
Kněz	15	2	1	0	5	1	0	5	4	0	2	35
Duchovní	18	7	2	3	5	3	4	9	8	1	8	68
Farář	18	4	0	5	10	4	2	9	4	3	5	64
Co odlišuje tento „protějšek“ z předchozí otázky od laika?												
Vzdělání	17	5	1	7	5	4	3	8	10	3	7	70
Zaměstnanecký poměr	16	2	2	0	2	1	3	5	5	2	4	42
Ordinace	23	8	3	3	7	6	5	11	10	3	10	89
Rozhodovací pravomoc	11	3	0	0	3	1	4	5	6	0	4	37
Které činnosti může vykonávat laik?												
Kázání	33	13	6	6	8	7	9	14	14	2	12	124
Řízení farnosti	13	6	4	3	1	2	2	3	2	2	1	39
Vyučování	29	11	6	7	10	5	8	13	13	4	11	117
Vystupování za církev navenek	21	10	4	4	4	5	3	4	7	2	4	68
Vysluhování svátostí	5	3	5	0	2	2	0	4	5	2	2	30
Pastorace	28	5	7	2	2	2	6	12	12	2	9	87
Vedení sborových financí	30	10	5	5	11	5	6	12	15	5	9	113
Znamená „všeobecné kněžství“ podle Vás princip, že:												
Kdokoli z věřících smí vysluhovat svátosti	5	1	4	1	0	1	2	1	1	0	3	19
Svátosti smí vysluhovat kdokoli, koho kazatel pověří	8	2	0	0	5	3	2	2	2	0	3	27
Svátosti smí vysluhovat kdokoli, koho pověří sbor / společenství	10	2	2	1	2	0	1	1	6	1	1	27
Svátosti smí být vysluhovány pouze společně (tedy nikoli soukromě)	3	0	0	3	1	2	1	5	2	0	1	18
Vysluhování svátostí se to netýká	14	7	0	4	5	4	5	7	0	4	8	58
Cítíte se být:												
Laikem	29	5	3	8	11	5	8	10	11	4	9	103
Protějšek laika	0	3	0	0	0	2	2	1	4	1	2	15
Vyberte model, který Vám připadá nejvhodnější:												
a	9	3	0	3	2	3	1	3	1	3	4	32
b	9	7	5	6	4	1	2	2	5	2	5	48
c	1	3	1	0	0	1	2	3	1	0	0	12
d	6	4	0	0	1	0	4	4	8	1	3	31
e	18	7	0	0	6	3	2	7	4	3	4	54
f	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2